
Jakša RAGUŽ

„U KONAVOSKIM BRDI-
MA“ – PRILOG POZNA-
VANJU RATNOG PUTA
156. MAKARSKO-VRGO-
RAČKE BRIGADE/DO-
MOBRANSKE PUKOV-
NIJE HV-a

Iako se kao datum osnutka 156. makarsko-vrgoračke brigade HV-a uzima 21. prosinca 1991., postrojbe iz kojih je proizašla ustrojene su još polovinom 1991. Krajem lipnja pri Policijskim postajama Makarska i Vrgorac nastaju postrojbe pričuvne policije. Početkom kolovoza 1991. u Makarskoj se formira 1. samostalna dragovoljačka bojna Zbora narodne garde (ZNG), sa zapovjednikom Slobodanom Nemčićem. Do 21. rujna 1991., kada je imenovano Zapovjedništvo obrane Općine Makarska, na čelu s kapetanom korvete Antom Urličem, ova postrojba je već imala oko 700 pripadnika. Zapovjedništvu obrane tada su podčinjene i druge obrambene postrojbe na Makarskom primorju. Istodobno u Vrgorcu nastaje dragovoljačka satnija sa stotinjak pripadnika. Prvo borbeno angažiranje makarskog ZNG-a bilo je u kolovozu 1991. u obrani Vrlike te 12. rujna u Baškom polju na zauzimanju objekta JNA. U tim akcijama do izražaja dolazi najveći problem obrambenih struktura – manjak oružja.¹ Stanje se popravilo u rujnu, kada snage obrane Makarske i Vrgorca, sudjelujući u operaciji „Zelena tabla“, u osvojenom skladištu JNA, Male bare, u Pločama zapljenuju prve veće količine oružja. Među ostalim, u Makarsku dopremaju i sredstva protuzračne obrane (PZO). S njima je 18. rujna 1991. ustrojena postrojba PZO-a, koja odmah pristupa obrani općine Makarska, točnije odašiljača na vrhu Biokova, Sveti Jure, koji zrakoplovi JNA od polovine rujna učestalo napadaju. Napadi na odašiljač nastavljeni su do kraja prosinca 1991. Prema izvješću načelnika PZO-a 156. brigade, u obrani odašiljača oborena su dva zrakoplova JNA. Položaji PZO-a bili su i na rubovima Makarske kako bi branili grad u

1 „Od prvih postrojbi do 156. pukovnije“, *Makarsko primorje* (Makarska) br. 1., 24. XII. 1994., 10, Intervju s Antom Urličem, prvim ratnim zapovjednikom 156. br. HV-a, u: *Makarsko primorje*, br. 224., 22. XII. 2006., 16-17.

Jakša RAGUŽ

„U Konavoskim brdima“ –
prilog poznavanju ratnog
puta 156. makarsko-
vrgo-
račke brigade/domobran-
ske pukovnije HV-a

Slika 1.
Izvjeshće načelnika
PZO 156. br. HV-a

slučaju zračnog napada (Vuletić, 1996., 259-272). U rujnu nastaje i niz drugih postrojbi koje će kasnije činiti 156. brigadu.²

OBRANA DUBROVAČKOG PRIMORJA I DOLINE NERETVE

U drugoj polovini rujna dio makarskog ZNG-a odlazi u obranu Sinja. Početkom listopada počinje srpsko-crnogorska agresija na dubrovačko područje. Već 2. listopada dio makarskog ZNG-a odlazi u pomoć obrani Slanog i Čepikuća.³ Kritična situacija koja je nastala nakon pada Slanoga, 4. listopada, i odsijecanje Dubrovnika od ostatka Hrvatske, naveli su Glavni stožer HV-a i Zapovjedništvo

2 Intervju s Antom Urličem, u: *Makarsko primorje* br. 224., 22. XII. 2006., 16-17.

3 „Od prvih postrojbi do 156. pukovnije“, *Makarsko primorje*, br. 1., 24. XII. 1994., 10.

obrane sjeverne i srednje Dalmacije da zapovjede makarskoj bojnoj ZNG-a da se ubuduće isključivo angažira na obrani Dubrovačkog primorja i doline Neretve, tj. Južnog bojišta. Iako bez ratnog iskustva, snage buduće 156. brigade na čelu s prvim zapovjednikom, kapetanom korvete Antom Urličem, s drugim postrojbama pristiglim iz Dalmacije nastoje organizirati i učvrstiti obranu u zapadnom Dubrovačkom primorju, tj. na prostoru između Slanog, Stona i Neuma (Šimac, 2001., 120-139). U obrani Čepikuća, 23. studenog 1991., gine i pripadnik brigade **Mate Vldić** (1952.).⁴ Tijekom borbi 8. listopada 1991. formira se 2. bojna ZNG-a Makarska, sa zapovjednikom Matkom Andrijaševićem.⁵ Glede nastanka 156. brigade, zamisao o formiranju brigade na razini općine Makarska prezentiralo je Zapovjedništvo općine nadležnim zapovjedništvima 10. prosinca 1991. Glavni stožer HV-a u odnosu na postojeće postrojbe, njihovu popunjenost i osposobljenost za djelovanje te stečeno ratno iskustvo prihvaća prijedlog, ali dopunjen tako da u brigadu uz makarske postrojbe uđe i bojna ZNG-a iz Vrgorca, i to kao 3. bojna, te da se oforme ostale pristožerne, prateće i specijalizirane postrojbe. Brigada je u trenutku osnivanja imala oko dvije tisuće vojnika.⁶

Slika 2.

Grb 156.
makarsko-vrgoračke
brigade HV-a

Nakon sklapanja „Sarajevskog primirja“ u siječnju 1992. privremeno se smanjuje intenzitet borbi u Dubrovačkom primorju, te je brigada angažirana na osiguranju zapadnog Dubrovačkog područja (Štedrica – Topolo). Od ožujka 1992. JNA ponovno vrši napadna djelovanja prema dolini Neretve, Pelješcu i zapadnom Dubrovačkom primorju. Stoga je cijela 156. brigada u ovom periodu angaži-

4 *Biokovski gardist – glasilo 156. br. HV. Makarska – Vrgorac* (Makarska) br. 3. iz 1992., 5.

5 „Od Štedrice do Konavala“, *Makarska rivijera* (Makarska) br. 336., 12. XI. 1993., 6.

6 *Biokovski gardist* br. 2. iz 1992., 1-2., i Intervju s A. Urličem, u: *Makarsko primorje* br. 224., 22. XII. 2006., 16-17.

Jakša RAGUŽ

„U Konavoskim brdima“ –
prilog poznavanju ratnog
puta 156. makarsko-
vrgoračke brigade/domobran-
ske pukovnije HV-a

Slika 3.

„Biokovski gardist“ –
glasilo 156. br. HV. Prvi
broj je izišao u prosincu
1991., a posljednji, šesti,
u lipnju 1992. Glavni i
odgovorni urednik je bio
M. Braco Šarić

BIOKOVSKI GARDIST
GLASILO 156. BRIGADE HV MAKARSKA - VRGORAC - BR. 4

156. BRIG. — HAJDUK 1:1

**LIJEPA
NAŠA
HRVATSKA HIMNA**

BUDIMO KAO MRAVI
U GRADNJI MRAVINAKA
DA NEMA VIŠEG I NIŽEG
DA NEMA SLABA I JAKA

BUDIMO RAVNOPRAVNI GOSTI NA PIRU
POD SVJETLOM IDEALA

T.I.N.

Prvu satelija Prve bojne — zna se!

OTAC DOMOVINE

DAROVATELJI
IZ NJEMAČKE

**BIOKOVO
TVRĐAVA**

IZDAVAČI
ZAGREB

rana na obrani Metkovića i doline Neretve.⁷ U travnju je 156. brigada pomagala HVO-u u obrani Čapljine (Vuletić, 1996., 268-269), dok je njena 3. vrgoračka bojna branila sjever općine Neum.⁸ Zajedno s ostalim postrojbama HV-a Taktička grupa 156. brigade u svibnju 1992. sudjelovala je u oslobađanju Dubrovačkog primorja i u deblokadi Dubrovnika, a u lipnju i u operaciji „Čagalj“, kojom je oslobođen velik dio jugoistočne Hercegovine (Bobetko, 1996., 294-300; Jelić, 2005., 235-245). Na osnovi zapovijedi o demobilizaciji dijela pričuvnog sastava HV-a koju je 18. lipnja 1992. izdao predsjednik Tuđman, krajem lipnja

7 Središnji vojni arhiv Ministarstva obrane Republike Hrvatske (dalje SVAMORH). Fond Zapovjedništvo Južnog bojišta (dalje FZJB). Registrator (dalje R.). 32/92. Spis 43. Zapovijed Zapovjedništva Sektora Dubrovnik za akciju „Neretva“. Ur.br: 721/91., od 15. III. 1992.

8 *Biokovski gardist* – glasilo 156. br. HV. Makarska – Vrgorac br. 5. iz 1992., 4.

je demobilizirana gotovo cijela 156. brigada, osim stotinjak vojnika koji su ostali u Taktičkoj grupi 156⁹ (Barbieri, 1996., 99). Oni su od 22. srpnja do 15. rujna 1991., zajedno s drugim postrojbama HV-a, bili angažirani u napadnoj operaciji „Oslobođena zemlja“, u zaleđu Dubrovnika. Cilj operacije bio je potisnuti Hercegovački korpus Vojske Republike Srpske (VRS) što dalje od dubrovačke rivijere i time prekinuti svakodnevne topničke napade.¹⁰

OSLOBOĐENJE KONAVALA

Polovinom listopada 1992. Zapovjedništvo Južnog bojišta HV-a vršilo je pripreme za oslobođenje Konavala. Iako se, sukladno Ženevskom sporazumu, Podgorički korpus Vojske Jugoslavije povukao iz Konavala, iz Trebinja je ušao Hercegovački korpus VRS. Stoga je bilo potrebno provesti napadnu operaciju kako bi se krajnji jug Hrvatske oslobodio. U planove za tu napadnu operaciju Zapovjedništvo je uključilo desetine postrojbi, pa i 156. brigadu. Zadaća 156. brigade bila je da po prebacivanju u Konavle slijedi 1. brigadu ZNG-a, „Tigrove“, i satniju „Konavle“ 163. brigade Dubrovnik, na pravcu Uskoplje – Brotnice – Stravča. Nakon što one oslobode zapadni dio Konavoskih brda (kako se naziva prostor sjeverozapadnih padina planine Sniježnice i dio gorskog platoa koji se veže na te padine), 156. brigada trebala je ući u taj prostor, zaposjesti dominantne visove i organizirati obranu u zoni – granica lijevo; Žiča tt. 726 (uklj.) – Debeli vrh tt. 646 (uklj.), granica desno Goliš tt. 995 (uklj.) – selo Kuna (isklj.) s prednjim krajem na crti Žiča tt. 726 – M. Prijedor tt. 637 – Čeroštica – Oštra glava tt. 571 – Duštica tt. 758 – Gomilica – Ricko brdo tt. 705 – Orlovići tt. 901 – Božurski vrh tt. 976 – Goliš tt. 995. Obranu je trebala organizirati osloncem na dominantne visove, a kontrolu međuprostora osigurati zaprečavanjem, patrolama, zasjedama i sustavom vatre. Kao zapovjedno mjesto određeno je selo Stravča. Pojednostavljeno, zadaća 156. brigade bila je preuzeti obranu hrvatske državne granice s BiH u zapadnom dijelu Konavoskih brda.¹¹ Uslijedila je mobilizacija i ustrojavanje

9 SVAMORH. FZJB. R. 30/92. Spis 178. Izvod iz zapovijedi MORH-a o ukidanju i demobilizaciji dijela pričuvnog sastava HV-a. Kl: SP 801-02/92-01/01. Ur.br: str. pov. 512-06-02-92-292.

10 Muzej suvremene povijesti Dubrovnik – prezentacija operacije „Oslobođena zemlja“.

11 SVAMORH. FZJB. R. 19/92. Spis 7. Zapovijed Zapovjedništva Južnog bojišta za napadno djelovanje. Kl: 8/92-01/300. Ur.br: 1080-01-01-92-1., od 14. X. 1992.

156. brigade po novoj formaciji, i to s novim zapovjednikom, Marileom Staničićem, i načelnikom stožera brigade, Tončijem Mendešom (Barbieri, 1996., 99). Nakon što su „Tigrovi“ i satnija „Konavle“ oslobodili zapadni dio Konavoskih brda i VRS potisnuli preko granice, u taj prostor je 23. listopada, *via* Čilipi, uvedena 156. brigada, sa zadatkom da odmah pristupi čišćenju terena šireg rajona Stravče u smjeru sela Kuna i državne granice te formira liniju obrane.¹² Brigada je tijekom 23. i 24. listopada uspješno zaposjedala oslobođeni teritorij te organizirala obranu državne granice na potezu Žiča (1 km sjeverno od Stravče) do sela Kuna, gdje se povezala s 1. domobranskom bojnom „Dubrovnik“, zapovjednika Marka Mujana koja je do 24. listopada oslobodila sektor Kune i također pristupila organiziranju obrane na državnoj granici. Dana 24. listopada na bojišnici gornjih Konavala bilo je ovakvo stanje:

– 1. brigada ZNG-a je glavnim snagama ovladala smjerom Glavska – Rupni Do. Na dostignutoj crti ostala je u napadnom borbenom poretku

– snage 156. brigade i 1. domobranske bojne „Dubrovnik“ zaposjele su zadanu crtu i organizirale obranu na državnoj granici na potezu od visa Žiča (1 km sjeverno od sela Stravča) do visa Kunka (3,5 km sjeverno od sela Dubravka), dužine 11 km.¹³

Iako potisnut s hrvatskog državnog teritorija, Hercegovački korpus je i 24. listopada bombardirao Konavle, pa i prostor na kojem je bila 156. brigada.¹⁴ Tek u večernjim satima 25. listopada 1992., a nakon što je HV potukao Hercegovački korpus i potisnuo ga na prilaze Trebinju, na svim dijelovima konavoske bojišnice nastupilo je zatišje.¹⁵ Stoga je Zapovjedništvo Južnog bojišta službeno objavilo da je HV oslobodio Konavle od Hercegovačkog korpusa VRS.¹⁶ Ni idućih dana nije bilo većih sukoba, već samo puškanja, pa je HV pristupio stabiliziranju crte obrane.¹⁷ Povlačenjem Podgoričkog korpusa u Crnu Goru i

12 SVAMORH. Fond Glavni stožer Hrvatske vojske (dalje GSHV). Herbarij – Izvješća COR od 13. X. do 25. X. – Izvješće Zapovjedništva Južnog vojišta GSHV-u od 23. X. 1992.

13 SVAMORH. Fond GSHV. Herbarij – Izvješća COR od 13. X. do 25. X. – Redovno dnevno izvješće Zapovjedništva Južnog vojišta GSHV-u. Kl: 81/92-02/112. Ur.br: 1080-04-12-92-1., od 24. X. 1992.

14 „Okamenjeni pakao“, *Slobodna Dalmacija* (Split) br. 15051., 26. X. 1992., 20.

15 SVAMORH. FZJB. R. 69/92. Ratni dnevnik Zapovjedništva Južnog bojišta za 25. X. 1992.

16 „Četnici protjerani s konavoskih brda“, *Slobodna Dalmacija* br. 15051., 26. X. 1992., 40.

17 SVAMORH. FZJB. R. 19/92. Spisi 25 i 26. Dnevno izvješće Zapovjed-

potiskivanjem Hercegovačkog korpusa prema Trebinju okončan je niz oslobodilačkih akcija HV-a na krajnjem jugu Hrvatske, u kojima je od 27. travnja do 26. listopada 1992. oslobođeno 1210 km² površine, 1080 km² morskog prostora, što je iznosilo 2300 km² dotad okupiranog zemljišta i morske površine.¹⁸

Po oslobodjenju raspored HV-a na bojišnici Konavoskih brda bio je sljedeći:

– 1. brigada ZNG-a bila je u zoni: granica desno: Kameni do (isk.) – Žiča (isk.) – selo Brotnice (isk.), granica lijevo: Baonine (uklj.) – Timor tt. 560 (isk.) – Obješnjak (uklj.). Obranu su činile snage jedne bojne ojačane satnijom tenkova, uz topničku potporu na pravcu: selo Glavska – selo Poljice – selo Zganjevo i selo Glavska – selo Slivnica – selo Orašje. U pripravi se nalazila još jedna bojna ove brigade

– 156. brigada bila je na crti: Žiča tt. 726 – M. Prijedor tt. 637 – Cerostica – Oštra glava tt. 571 – Duštica tt. 758 – Gomilica – Ricko brdo tt. 705 – Orlović tt. 901 te uključno desno Božurni vrh tt. 976. Poziciju Goliš tt. 995 156. brigada je predala bojni domobrana prema zapovijedi IZM-a Cavtat. Zapovjedno mjesto 156. brigade bilo je u selu Obod, a IZM-a 156. brigade i zapovjedno mjesto bojne ove brigade u selu Stravča

– 1. domobranska bojna „Dubrovnik“ bila je na crti: Goliš tt 995 – Bakoja tt 688 – k. 676 – kota 740 – prostor V. Orah. Zapovjedno mjesto bojne bilo je u selu Kuna.¹⁹

Iako potučen, Hercegovački korpus VRS i dalje je bio prijetnja, povremeno tukući topništvom položaje HV-a u pograničju.²⁰ Najteži napad VRS na Konavle, izvršen dalekometnim topništvom, zbio se 8. studenog 1992. Tijekom jutra prvo su napadnuti i položaji 156. brigade u području Stravče, potom je tučen rajon Cavtat – Obod – Gradina te Gruda. Napad na položaje 156. brigade i Cavtat ponovljen je poslijepodne. Posljedica je bila velik broj stradalih.

ništva 163. br. za 26. X. 1992. Kl: 81/92-02-31/6. Ur.br: 3102-01-92-1., od 26. X. 1992. Dnevno izvješće Zapovjedništva 163. br. za 27. X. 1992. Kl: 81/92-02-31/7. Ur.br: 3102-01-92-1., od 27. X. 1992.

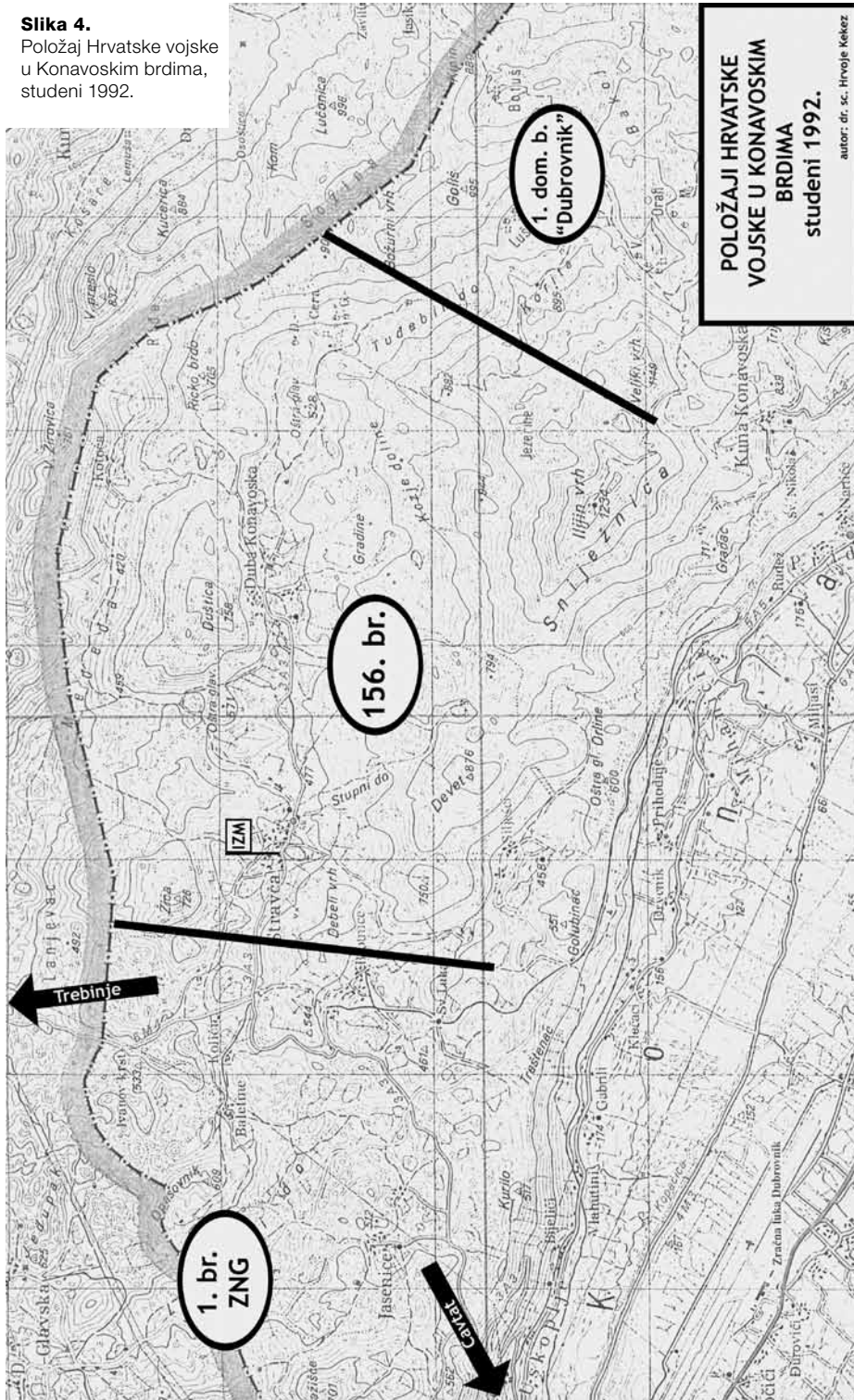
18 Govor generala Janka Bobetka na smotri HV-a u Dubrovniku 29. X. 1992., *Slobodna Dalmacija* br. 15055., 30. X. 1992., 4.

19 SVAMORH. FZJB. R. 20/92. Spis 2. Zapovijed Zapovjedništva Južnog vojišta za stabiliziranje obrane – Izvod. Kl: 8/92-01/332. Ur.br: 1080-01-01-92-1., od 26. X. 1992.

20 SVAMORH. FZJB. R. 60/92. Spis 8. Izvješće CED Split od 5. XI. 1992. i Reg. 69/92. Ratni dnevnik Zapovjedništva Južnog bojišta za 27. X., 1., 4. i 5. XI. 1992.

Slika 4.

Položaj Hrvatske vojske u Konavoskim brdima, studeni 1992.

Tijekom jutarnjeg napada kod Stravče su u minsko polje upali pripadnici izviđačkog voda 156. brigade, „Mufloni“, te je **Igor Juraković** (1960.) iz Živogošća poginuo, a zapovjednik voda, **Bećir Sulejmani**, ranjen. U Cavtatu su od udara projektila poginule dvije civilne osobe.²¹ Sutradan, 9. studenog, srpsko topništvo opet je ispalilo više dalekometnih granata na pogranični pojas Konavala i Cavtata.²² Zapovjedništvo Južnog bojišta procjenjivalo je kako bi novi položaji HV-a osim topništvom mogli biti ugroženi i manjim pješачkim napadima te ubacivanjem izviđačko-diverzantskih grupa radi destabiliziranja obrane i stvaranja uvjeta za protuudar i vraćanje izgubljenog područja. Stoga je postrojbama HV-a zapovjedbno poduzimanje mjera za ubrzano konsolidiranje obrane na dostignutim crtama. Uz to je postojeći sustav obrane trebalo dograditi. Glede prostora Konavoskih brda, 156. brigada i njezini lijevi i desni susjedi – „Tigrovi“ i dubrovački domobrani, trebali su organizirati sustav vatre te uz utvrđivanje i zaprečavanje prijeći u obranu. Trebali su zaposjesti planinske masive, uvezati ih u kružnu obranu u obliku čvorova i otpornih točaka. Međuprostor se trebao kontrolirati motrenjem, patrolama i zasjedama. U postrojbama je trebalo oformiti interventne grupe.²³ Postrojbama je zapovjedbno da uz bojišnicu s Hercegovačkim korpusom oforme motrilačke postaje.²⁴

U Cavtatu je 24. listopada formirano Istaknuto zapovjedno mjesto Južnog bojišta (IZM JB), koje je postalo nadređeno i 156. brigadi. Zadaća IZM-a bila je konsolidiranje obrane Konavala, praćenje aktivnosti i koordinacija djelovanja oružanih postrojbi na ovom području (1. br. ZNG-a, 156. br. HV-a, 1. bojne domobrana, satnije „Konavle“ i policijskog odreda), organiziranje suradnje HV-a i civilnih vlasti, održavanje reda i sigurnosti te logistička potpora HV-u. Prvi zapovjednik bio je kapetan

21 SVAMORH. FZJB. R. 36/92. i Reg. 55/92., Spisi 149 i 71. Dnevno izvješće Zapovjedništva Južnog vojišta. Kl: 81/92-02/113. Ur.br: 1080-01-02-92-1., od 8. XI. 1992. i Dnevno izvješće IZM Cavtat od 8. XI. 1992., R. 60/92., Spis 14. Sl. zabilježka Službe sigurnosti Zapovjedništva 156. br., od 8. XI. 1992.

22 SVAMORH. FZJB. R. 60/92. Spis 21. Obavještajno izvješće CED Split od 10. XI. 1992.

23 SVAMORH. FZJB. R. 20/92. Spisi 2, 4. Zapovjed Zapovjedništva Južnog vojišta za stabiliziranje obrane – Izvod. Kl: 8/92-01/332. Ur.br: 1080-01-01-92-1., od 26. X. 1992., Zapovjed Zapovjedništva Južnog vojišta za primopredaju zone odgovornosti i organiziranje obrane u primljenoj zoni. Kl: 8/92-01/338. Ur.br: 1080-01-01-92-1., od 5. XI. 1992.

24 SVAMORH. Fond 1. gardijske brigade ZNG. R. 41/92. Zapovjed Zapovjedništva Južnog vojišta o uspostavi stalnih motrilačkih postaja. Kl: 8/92-01/368. Ur.br: 1080-01-01-92-1.

bojnog broda, Augustin Kontrec. Naknadno je zapovjednikom IZM-a „Cavtat“ postao pukovnik Eduard Butjer.²⁵ Jedan od prvih poteza IZM-a „Cavtat“ proveden u zoni odgovornosti 156. brigade bilo je angažiranje splitske 40. inženjerijske bojne na osiguranju crte bojišta, i to probijanjem nove ceste na smjeru Duba – Cera – Kuna, izradu karaula i drugih objekata za zaprečivanje bojišnice i osiguranje državne granice u Konavoskim brdima. Naime, HV je na teškom terenu Konavoskih brda morao izgraditi niz objekata i prometnica.²⁶

DRUGO SARAJEVSKO PRIMIRJE

Studeni 1992. doveo je hrvatske i srpske snage na Južnom bojištu i Bosanskoj Posavini u pat poziciju. Hrvatske snage su postigle uspjeh na jugu, a srpske u Posavini. U tim okolnostima, uz posredovanje generala Phillipa Morrillona, u Glavnom stožeru UNPROFOR-a u Sarajevu 26. studenog susreli su se general Janko Bobetko, tada već kao načelnik Glavnog stožera HV-a i general Ratko Mladić, zapovjednik VRS. Nakon pregovora, tijekom kojih je hrvatska strana tražila prekid napada na dubrovačku rivijeru i brodsko-županjsku Posavinu iz BiH, Bobetko i Mladić su, uz posredovanje Morrillona, postigli Sporazum o prekidu sukoba između HV-a i VRS, koji je 27. studenog službeno potpisan. Njime je primirje trebalo stupiti na snagu 29. studenog.²⁷ Time je službeno okončan sukob srpskih i hrvatskih snaga na Južnom bojištu. Iako su idućih godina vođeni sukobi nižeg intenziteta, tada uspostavljena crta razdvajanja održala se do kraja rata.

U trenutku zaključivanja primirja dužina Južnog bojišta iznosila je 135 km. Na sjevernom sektoru, od Stoca do sela Velja Međa u Popovu polju, položaje je držao HVO. Dalje k jugoistoku, do konavoskog sela Dubravka, položaje je držalo 15 postrojbi HV-a. Područje uz granicu s Crnom Gorom do Prevlake nadzirala je hrvatska polici-

25 SVAMORH. FZJB. R. 20/92. Spis 1. Zapovijed Zapovjedništva Južnog vojišta o formiranju i ustrojavanju IZM JV „Konavle“. Kl: 8/92-01/330. Ur.br: 1080-01-01-92-1., od 24. X. 1992.

26 SVAMORH. FZJB. R. 54/92. Spisi 230. i 267. Dnevna izvješća 40. inž. bojne za dane 26. i 31. X. 1992. Kl: 8/92-01/1. Ur.br: 1086-01-01-92-1. i Kl: 81/92-01/2. Ur.br: 1086-01-01-92-6. R. 55/92. Spisi 13. i 35. Dnevna izvješće 40. inž. bojne za dane 2. i 4. XI. 1992. Kl: 81/92-01/2. Ur.br: 1086-01-01-92-8. i Kl: 81/92-01/2. Ur.br: 1086-01-01-92-12.

27 Izjava generala J. Bobetka o pregovorima u Sarajevu, u: *Slobodna Dalmacija* br. 15083., 28. XI. 1992., 12. i Priopćenje za javnost Ministarstva vanjskih poslova RH od 1. XII. 1992., u: *Slobodna Dalmacija* br. 15087., 2. XII. 1992., 6.

ja.²⁸ Po odlasku generala Janka Bobetka u Glavni stožer, zapovjednikom Zapovjedništva Južnog bojišta 26. prosinca 1992. imenovan je general-bojnik Nojko Marinović.²⁹

Odmah po sklapanju primirja počele su pripreme za izvlačenje većine od 15 prisutnih postrojbi u druge dijelove Hrvatske, što je realizirano do kraja 1992. godine. Još 14. studenog u Zagreb je otišla jedna bojna 1. brigade ZNG-a (Dragović, 2003., 232-247). Prvi veći kontingenti koji su napustili Južno bojište bili su iz Operativne zone Zagreb.³⁰ Od postrojbi koje su branile Konavoska brda, 12. prosinca se povukao dio 1. brigade ZNG-a (Dragović, 2003., 246, 252). Ona je dotad držala zonu odgovornosti lijevo od 156. brigade (krajnji lijevi tt Crna Gora, krajnji desni tt 599), gdje je uredila i dobro utvrdila 11 položaja te postavila brojna minska polja.³¹ Izvlačeći se iz Konavala, „Tigrovi“ su svoj vatreni položaj s tri haubice u Jasenici predali 163. brigadi HV-a.³² Na sjeverozapadnom rubu Konavoskih brda ostala je samo 1. bojna „Tigrova“, koja je te položaje držala do sredine 1993., kad se vraća u Zagreb (Dragović, 2003., 247). Novi zapovjednik Marinović i njegovo Zapovjedništvo nisu odobravali odlazak postrojbi. Procjena Zapovjedništva Južnog bojišta bila je da se, s obzirom na vojno-političku situaciju u istočnoj Hercegovini, gdje političko i vojno srpsko vodstvo nije odustalo od teritorija izgubljenog 1992. godine, „bez izuzetno velikog rizika ne mogu smanjivati pješništvo, topništvo i inženjerija koji su angažirani na Južnom bojištu“. Zapovjedništvo je ocijenilo da su na Južnom bojištu mogući pješačko-tenkovski napadi Hercegovačkog korpusa iz osam smjerova, od čega su dva bila u zapadnim Konavoskim brdima: a) Moko polje – s. Poljice – s. Zvekovica i b) Slivnica – Glavska (nemoguća uporaba tenkova) te da bi prodor na svakom od pravaca doveo do presijecanja bojišnice, izravnog izbijanja VRS na obalu i ugrožavanja Dubrovnika. Stoga je

28 SVAMORH. FZJB. R. 36/92. Spis 154. Izvješće Zapovjedništva Južnog vojišta o stanju na Južnom vojištu. Kl: 81/92-02/115. Ur.br: 1080-01-01-92-1., od 26. XI. 1992.

29 Odluka predsjednika RH o razriješenjima i imenovanjima časnika HV-a, *Hrvatski vojnik* (Zagreb) br. 27., 18. XII. 1992., 5.

30 SVAMORH. FZJB. R. 61/92. Spis 1. Zamolba Zapovjedništva OZ Zgb zapovjedniku Južnog sektora za povlačenje postrojbi OZ Zgb u matične garnizone. Kl: 8/92-01/07. Ur.br: 1075-07/92-7078., 2. XII. 1992.

31 SVAMORH. FZJB. R. 60/92. Spis 132. Redovno izvješće Zapovjedništva 1. br. ZNG. Ur.br: 1111-92., od 30. XI. 1992. R. 56/92. Spis 53. Redovno izvješće Zapovjedništva 1. br. ZNG. Ur.br: 1111-660/92., od 10. XII. 1992.

32 SVAMORH. FZJB. R. 33/92. Spis 344. Zapovijed Zapovjedništva Južnog vojišta o preraspodjeli topničkih oruđa. Kl: 213-01/92-01/245. Ur.br: 1080-01-01-92-1., od 10. XII. 1992.

Zapovjedništvo Južnog bojišta planiralo obranu bojišta ustrojiti u tri cjeline. Jednu od te tri cjeline, istočnu, činila su Konavoska brda, koju su trebale braniti ove snage: 1. brigada ZNG-a, ekvivalent jedne bojne u zahvatu pravca Poljice – Jasenice i Slivnica – Glavska, 156. brigada na smjeru Žiča – Goliša, 1. bojna domobrana od Goliša do Konaka, i satnija Konavle u zahvatu pravca od s. Grab do s. Dubravka. Zapovijedanje, kontrolu i interventne mjere trebao je vršiti IZM JV „Cavtat“. Vatrene potporu, osim sredstava postrojbi, izvodile bi i bitnice topova 130 mm (JV), bitnica haubica 122 mm „Gvozdike“ (1. br. ZNG-a), vod haubica 122 mm D-38 (1. br. ZNG-a), vod ZIS 2x76 mm (156. br. HV-a), obalna artiljerijska baterija 85 mm „Suwarevina“, 7 tenkova (2 na pravcu Ivanov križ – Poljice, 2 Jesenice – Glavska, 2 u rajonu Čilipi i 1 na pravcu Dubravka – Grab). U pričuvi bi bila jedna bojna s 2 tenka iz sastava 1. br. ZNG-a, pripravnici za intervenciju.³³

RASPORED SNAGA HV-a U KONAVLIMA 1992./1993.

Odlaskom većine postrojbi „Tigrova“, 156. brigada postaje brojčano najjača postrojba HV-a angažirana na obrani Konavala. Nakon što je 23. listopada ušla u Konavle i sudjelovala u čišćenju pograničja, 156. brigada je po zapovijedi Zapovjedništva Južnog bojišta organizirala obranu na pograničnim brdima iznad Stravče i Dube, na crti Žiča tt. 726 – M. Prijedor tt. 637 – Čerostica – Oštra glava tt. 571 – Duštica tt. 758 – Gomilica – Ricko brdo tt. 705 – Orlović tt. 901., te uključno desno Božurni vrh tt. 976. Pozicija Goliš tt. 995 je predana 1. domobranskoj bojni. Zapovjedno mjesto 156. brigade bilo je u selu Obod, a IZM-a 156. brigade i Zapovjedno mjesto bojne u Stravči. Zadaća joj je bila čuvanje dostignutih položaja te kontrola terena. Prostor koji je držala 156. brigada činio je vrlo težak brdski teren. Unatoč tome brigada je u zimskim mjesecima uspjela izgraditi dobre borbene položaje i zakloništa, barake, PZO položaje, sustav veza, te ih kvalitetno utvrdila i opremila opremom i oružjem. U tome su joj pomogli splitski ‘inženjerci’, koji su kroz nepristupačan krš malo-pomalo probijali put, te mještani, koji su bili vodiči i pratitelji mazgi koje su prenosile građevinski materijal, namoravanje i hranu na položaje. Glede ljudstva, na prednjoj crti 156. brigada je stalno imala po 65 ljudi i otprilike još toliko u rezervi. Ljudstvo je uz čuvanje položaja izvršavalo

33 SVAMORH. FZJB. R. 36/92. Spis 154. Izvješće Zapovjedništva Južnog bojišta o stanju na Južnom vojištu. Kl: 81/92-02/115. Ur.br: 1080-01-01-92-1., od 26. XI. 1992.

zadaće patrole, straže i zasjeda. Formirana je i interventna grupa od 25 boraca te smještena po selima Stravča i Duba. Kao sredstva potpore imala je bateriju MB 120 mm, vod 82 mm i vod topova M42 76 mm (ZIS). Postavljeno je i više protupješačkih minskih polja. Glavna promatračnica 156. brigade bila je na brdu Žiča, odakle se pružao dobar pogled na Trebinje, dok je na Rickom brdu, uz makarske pješake, bila i promatračnica Obalske topničke bitnice.³⁴ U prosincu 1992. na bojištu je bilo angažirano 746 pripadnika 156. brigade.³⁵

Istočno od 156. brigade bili su položaji 1. domobranske bojne „Dubrovnik“. Bojna je preuzela obranu – streljački položaji 995 „Goliš“, 688 „Bakoja“, k. 676, kota 740 te prostor V. Orah, gdje je izgrađena baza za smještaj ljudstva. Sjedište Zapovjedništva bojne i jednog manjeg dijela postrojbe bilo je u selu Kuna, a ostatak u bazi u Orahu. Položaji bojne uglavnom su bili na državnoj granici, neposredno ispod srpskih položaja.³⁶

U nastavku bojišnice, iznad sela Dubravke te uz tromeđu s BiH i Crnom Gorom, položaje je držala Borbena grupa „Konavle“, formirana 11. prosinca 1992. po zapovijedi Zapovjedništva Južnog bojišta. Osnovu joj je činila samostalna satnija „Konavle“. Grupa je bila izravno podređena IZM-u Južnog sektora „Cavtat“. Desno od nje osiguranje državne granice s Crnom Gorom vršio je Odred policije „Dubrovnik“. ³⁷ Naknadnim preustrojem Borbena grupa „Konavle“ postala je 3. bojna 163. brigade, poznata i kao Konavoska bojna.³⁸

Radi bolje koordinacije postrojbi koje su branile Konavle, u prosincu 1992. IZM JV-a „Cavtat“ preustrojena je u „Operativnu skupina (OS) Cavtat“, kojom je isprva

34 SVAMORH. FZJB. R. 60/92. Spis 130. i R. 56/92. Spisi 42., 83., 120, 135. Redovno izvješće Zapovjedništva 156. br. Br: 33-2/92., od 30. XI. 1992., Izvješće Zapovjedništva 156. br. o osiguranju prednje crte obrane. Ur.br: 35-1/92., od 8. XII. 1992. Redovno izvješće Zapovjedništva 156. br. Kl: 035-01/92-01/448-01. Br: 3036-01-92-01., od 15. XII. 1992. Redovno izvješće Zapovjedništva 156. br. Ur.br: 69-1/92., od 21. XII. 1992. Izvješće Zapovjedništva 156. br. Br: 76-1/92., od 23. XII. 1992.

35 SVAMORH. FZJB. R. 56/92. Spis 89. Izvješće Zapovjedništva 156. br. o broju angažiranih pripadnika br. na JV. Br: 11/326-92., od 15. XII. 1992.

36 SVAMORH. FZJB. R. 60/92. Spis 131. Redovno izvješće Zapovjedništva Prve domobranske bojne. Kl: 8/92-01/1. Ur.br: 8302-01-92-1., od 30. XI. 1992.

37 SVAMORH. FZJB. R. 33/92 Spis 348. Zapovijed Zapovjedništva Južnog sektora o formiranju BG „Konavle“. Kl: 8/92-01/379. Ur.br: 1080-01-01-92-1., od 11. XII. 1992. R. 56/92. Spis 88. Izvješće BG Konavle od 15. XII. 1992.

38 „Kad bi i mir bio uru duži...“, *Dubrovački Vjesnik* (Dubrovnik), br. 2201., 3. IV. 1993., 10.

rukovodio pukovnik Eduard Butjer. Zona odgovornosti OS-a bila je od sela Rupni na rubu zapadnih Konavoskih brda do Prevlake. OS je djelovala do sredine 1993. (Dragović, 2003., 247). Kao zapovjednik najveće postrojbe HV-a u Konavlima – 156. brigade, kapetan korvete Marileo Staničić je 29. prosinca 1992. imenovan zapovjednikom OS-a „Cavtat“. Uslijedila je promjena u 156. brigadi: zapovjednik je postao pukovnik Tonči Mendeš, a načelnik stožera brigade Mladen Jelavić.³⁹ Nakon sklapanja „drugog“ Sarajevskog primirja HV je dodatno zapriječio i utvrdio prvu liniju: Velja Međa – Dvrsnica – Zavalala – Lisnik – Kopilje brdo – Ovča – Glavica – Orah – Klepetnik – Tresibrad – Gradina – Krvava glava – Vitov koš – Srnjak – Ivanov križ – državna granica.⁴⁰ Uzduž cijelog sjevernog oboda Sniježnice te po visovima sve do najvišeg vrha planine – sv. Ilije – izgrađen je sustav bunkera koji su trebali trajno zaštititi Konavle od napada iz Hercegovine.⁴¹ Zapadno od Konavoskih brda bili su položaji dubrovačke 163. brigade, koja je na glavnom smjeru prema Trebinju pripremila zarušavanje pravca Ivanica – Trebinje te drugih sporednih prometnica. Postavljene su protutenkovske zapreke i protupješačka minska polja.⁴² Do kraja godine je na visovima iznad Konavala, Župe dubrovačke i Dubrovnika nastala čvrsta linija obrane, koju VRS do kraja rata nije uspjela ugroziti. O njezinoj jačini svjedoči i broj od 36 tenkova, od čega čak 8 u Konavlima (svi dobiveni od 1. brigade ZNG-a) – prema s. Poljice; dva T-55 kod Ivanova križa, dva T-55 na smjeru Glavska – Rupni do, zatim dva T-55 kod Čilipa, jedan T-55 u pričuvi i jedan T-55 u sastavu Borbene grupe „Konavle“ u kanjonu Prapatno kod sela Dubravka.⁴³ I postrojbe VRS su u prosincu 1992. na prilazima Trebinju utvrđivale položaje.⁴⁴

39 SVAMORH. FZJB. R. 61/92. Spis 97. Izvješće o primopredaji mjesta zapovjednika IZM Cavtat od 29. XII. 1992. i Barbieri, 99.

40 SVAMORH. FZJB. R. 36/92. Spis 156. Redovno dnevno izvješće Zapovjedništva Južnog sektora OZ Split. Kl: 81/92-02/116. Ur.br: 1080-92-1., od 28. XI. 1992.

41 „Jeepovima u lov na plavog leptira“, *Slobodna Dalmacija*, 28. VII. 2002.

42 SVAMORH. FZJB. R. 60/92. Spis 129. Izvješće Zapovjedništva 163. br. Kl: 8/92-01/370-270. Ur.br: 3102-02-92-2., od 30. XI. 1992., R. 55/92. Spis 178. Dnevno izvješće Zapovjedništva 163. br. 27. XI. 1992.

43 SVAMORH. FZJB. R. 36/92. Spis 173. Pregled rasporeda tenkova Zapovjedništva Južnog sektora. Kl: 81/92-02/130. Ur.br: 1080-01/10-92-1., od 13. XII. 1992.

44 SVAMORH. FZJB. R. 61/92. Spisi 57, 64, 65. Obavještajna izvješća 163. br. HV-a od 15. 16. i 17. XII. 1992., Kl: 81/92-02-27/01. Ur.br: 3102-02-06-92-1. Kl: 81/92-02-27/02. Ur.br: 3102-02-06-92-1. Kl: 81/92-02-27/03. Ur.br: 3102-02-06-92-1.

Od kraja studenog 1992. pa nadalje nije bilo većih sukoba između srpskih i hrvatskih postrojbi, no zato je na granici između Konavala i istočne Hercegovine vođen „mali rat“; svakodnevna pucnjava iz pješačkog oružja i povremena ispaljenja minobacačkih, topničkih i tenkovskih projektila i sl. U sektoru Konavala najčešće se pucalo s Repne glave (tt. 934) prema Dubi, ka Glavskoj, te sa Kruševice (tt. 1045) po Prapatnom. U svakodnevnim napadima bilo je i stradalih vojnika HV-a.⁴⁵ U tom „malom ratu“ posebice su na udaru bili položaji 156. brigade u Konavoskim brdima, i gdje je 15. siječnja 1993. na zadatku stradala grupa vojnika ove brigade: časnik **Sretan Staničić** (1961.) iz Basta je poginuo, dok su vojnici **Jozo Zubonja** i **Ante Roso** ranjeni.⁴⁶ Tijekom 1993. godine poginula su još dva pripadnika 156. brigade: **Ante Ujević** (1954.) poginuo je 16. svibnja 1993., a **Stanko Blagojević** (1971.) 17. svibnja 1993.⁴⁷

Prema dostupnim arhivskim izvorima, nažalost samo s hrvatske strane, čini se da su primirje uglavnom kršili srpski vojnici, što se može objasniti time da su porazi na hercegovačko-dubrovačkom bojištu, gubitak teritorija i brojnog ljudstva izazvali u srpskih vojnika bijes i frustriranost, i to su iskaljivali kroz kršenje primirja.⁴⁸ Nakon što su na Badnji dan minobacačima tukli položaje HV-a te iz Flaka ranili vojnika 163. brigade, Zapovjedništvo Južnog sektora HV-a je preko misije Europske zajednice (EZ), koja je bila veza između Trebinja i Dubrovnika, uputilo Hercegovačkom korpusu prijetnju da će „uzvratiti istom mjerom“.⁴⁹ Opomenu su promatrači EZ-a prenijeli

45 SVAMORH. FZJB. R. 36/92. Spisi 164, 167, 168, 174, 175, 176, 177, 187. Tjedno izvješće Zapovjedništva Južnog sektora. Kl: 81/92-02/121. Ur.br: 1080-04-92-1., od 4. XII. 1992., Redovno dn. izvješće Zapovjedništva Južnog sektora. Kl: 81/92-02/124. Ur.br: 1080-04-92-1., od 7. XII. 1992., Redovno dn. izvješće Zapovjedništva Južnog sektora. Kl: 81/92-02/125. Ur.br: 1080-04-92-1., od 8. XII. 1992., Redovno izvješće Zapovjedništva Južnog sektora. Kl: 81/92-02/131. Ur.br: 1080-04-92-1., od 14. XII. 1992. Dnevno izvješće Zapovjedništva Južnog sektora. Kl: 81/92-02/132. Ur.br: 1080-04-92-1., od 15. XII. 1992., Dnevno izvješće Zapovjedništva Južnog sektora. Kl: 81/92-02/133. Ur.br: 1080-04-92-1., od 16. XII. 1992., Dnevno izvješće Zapovjedništva Južnog sektora. Kl: 81/92-02/134. Ur.br: 1080-04-92-1., od 17. XII. 1992., Dnevno izvješće Zapovjedništva Južnog sektora. Kl: 81/92-02/144. Ur.br: 1080-04-92-1., od 25. XII. 1992.

46 „Pogibija časnika“, *Slobodna Dalmacija* br. 15128., 17. I. 1993., 8.

47 Poginuli pripadnici 156. br. HV, u: *Slobodna Dalmacija* br. 16338., 20. VI. 1996., 61.

48 „Dok oružje čuti“, *Glas Trebinja* (Trebinje) br. 773., 27. I. 1993., 5. i „Protjerani, ali ne i poraženi“, *Glas Trebinja* br. 785., 2. X. 1993., 5.

49 SVAMORH. FZJB. R. 61/92. Spis 92. Dopis časnika za vezu Zapovjedništva Južnog sektora ECMM Dubrovnik o kršenju sporazuma o primirju, od 24. XII. 1992.

zapovjedniku Hercegovačkog korpusa, generalu Radovanu Grubaču, koji je „naredio istragu“, o čemu su EZ-ovci izvijestili Dubrovnik, iznoseći mišljenje da postoji „mogućnost da prekršaje rade neposlušni posjednici“, jer je „zapovjednik HK potvrdio svoju volju da održava prekid vatre“. ⁵⁰ Ne treba isključiti ni tu mogućnost, jer su postrojbe ovog korpusa još početkom prosinca 1992. dobile zapovijed da smiju topnički djelovati samo u slučaju direktne ugroženosti. ⁵¹ Uz to su procjene HV-a bile da Hercegovački korpus u skorije vrijeme ne priprema napad. ⁵² U nadgledanju primirja između Dubrovnika i Trebinja angažirao se UNPROFOR, i u prvo vrijeme EZ, čiji timovi su od prosinca obilazili liniju bojišta. ⁵³

Nakon otpočinjanja akcije HV-a „Maslenica“, srpske postrojbe su češće tukle topništvom po položajima HV-a u Konavoskim brdima. Uz to su iz Trebinja učestale prijetnje Dubrovniku novim ratom ako ne preda teritorij oslobođen 1992. godine. ⁵⁴ Početkom veljače 1993. zamjenik zapovjednika Hercegovačkog korpusa, pukovnik Novak Milošević, preko misija UN-a i EZ-a je, u ime ovog korpusa, uputio u Dubrovnik prijetnju da će „ukoliko se HV ne povuče na službenu granicu, to pitanje njegova vojska riješiti silom“ te da „ukoliko se HV ne povuče sa hercegovačkog teritorija, ovaj dio Hrvatske neće imati mirnu turističku sezonu 1993.“ ⁵⁵ HV se ni u kom slučaju nije smio povući s dostignute linije i opet dubrovački kraj dovesti u poziciju u kakvoj je bio do listopada 1991., kada su hercegovački Srbi s pograničnih brda pucali na dubrovačka sela i držali Dubrovnik blokiran. U istočnoj Hercegovini su bili toga svjesni te su se odlučili za provedbu strategije topničkog terora, koju je, s prekidima uvjetovanim zbivanjima na bojišnici u BiH, Hercegovački korpus vršio do kraja 1995.

50 SVAMORH. FZJB. R. 61/92. Spis 92. Dopis ECMM Dbk o kršenju prekida vatre od 26. XII. 1992.

51 SVAMORH. FZJB. R. 61/92. Spis 16. Redovno izvješće Glavnog centra za EI i PED od 5. XII. 1992. Kl: str. pov. 804-01/92-01/01. Ur.br: vp. 1065-3/01-92-823.

52 SVAMORH. Fond 1. gar. br. ZNG. R. 43/92. Presjek obavještajnih informacija Obavještajne uprave GSHV za razdoblje 27. XI. – 4. XII. 1992. Kl: 833-05/92-03/01. Ur.br: 5120-06/1-92-625., od 5. XII. 1992.

53 SVAMORH. FZJB. R. 56/92. Spis 13. Dopis Zapovjedništva 163. br. HV-a od 3. XII. 1992., R. 61/92. Spis 11. Redovno izvješće Glavnog centra za EI i PED od 4. XII. 1992. Kl: str. pov. 804-01/92-01/01. Ur.br: vp. 1065-3/01-92-820.

54 „Ratni bubnji iz Trebinja“, *Slobodna Dalmacija*, 18. III. 1993., 3.

55 SVAMORH. FZJB. R. 61/92. Spis 92. Dopis Ureda MORH-a za UN i EZ o redovitom tjednom sastanku s UNMO i ECMM iz UNMO tima Ljubinje, od 1. II. 1993.

ODNOSI 156. BRIGADE S LOKALNIM STANOVNIŠTVOM

Od listopada 1992. pa do kraja rata u Konavlima su boravile brojne postrojbe HV-a i MUP-a iz cijele Hrvatske, što je davalo osobit „kolorit“ svakodnevnom životu. Vojne postrojbe bi po preuzimanju položaja nastojale uspostaviti dobre odnose s lokalnim stanovništvom. Posebno je na tome nastojala 156. brigada, koja je za višegodišnjeg boravka u Konavlima stekla brojne prijatelje i ugled među stanovništvom.⁵⁶ Tako je neposredno po dolasku, u studenom 1992., 156. brigada donirala stradalnicima spaljenih konavoskih sela Čilipi, Močići i Komaji 86 ‘jogimadraca’.⁵⁷ U ožujku 1993. dubrovačkoj bolnici 156. brigada poklonila je medicinski kombi i pošiljku lijekova.⁵⁸ U selu Duba izvidnici 1. bojne (uglavnom Tučepljani) i pripadnici 3. vrgoračke bojne 156. brigade izgradili su dvije kapelice u spomen na poginule pripadnike brigade itd.⁵⁹ S druge strane, lokalno stanovništvo i jedinice uprave nastojali su pomoći 156. brigadi. Tako su npr. u studenom 1992. Odbor Mjesnih zajednica Konavala i Stožer Civilne zaštite organizirali 30 ljudi za iskrcaj građevinskog materijala za potrebe 156. brigade,⁶⁰ dok je Općina Konavle svim postrojbama HV-a koje su branile Konavle povremeno slala delegacije s darovima.⁶¹ Konavljani su cijenili što su vojnici Makarske i Vrgorca na sebe preuzeli zadaću obrane najtežeg sektora granice u Konavoskim brdima, gdje su se pokazali vrlo uspješnima, ne izgubivši nijedan položaj sve do kraja Domovinskog rata.⁶² Ipak, prisutnost velikog broja vojnika na malom prostoru imalo je i negativnu stranu, posebice vidljivu kroz narušavanje javnog reda i mira. U Cavtatu i drugim mjestima bilo je pucnjave po javnim

- 56 Arhiv Župnog ureda Cavtat. Kutija župnih spisa 1993.–1997. Uskrsna čestitka zapovjednika 1. bojne 156. br. HV-a. Tončija Skendera župniku Cavtata i Pismo javnosti pomoćnika Zapovjednika za PD bojnika Miroslava Šarića, *Slobodna Dalmacija*, br. 15273., 20. VI. 1993., 25.
- 57 Arhiv Općine Konavle (dalje AOK). Otpremnica logistike 156. br. Crvenom križu Čilipa 86 jogi-madraca za pučanstvo Čilipa-Močića-Komaja. Br: 1/92., od 9. XI. 1992.
- 58 „Kombi dubrovačkom zdravstvu“, *Dubrovački Vjesnik*, br. 2199., 20. III. 1993., 9.
- 59 „Blagoslovljene kapelice“, *Dubrovački Vjesnik*, br. 2227., 2. X. 1993., 2.
- 60 AOK. Zapisnik sa sastanka Mjesne zajednice Cavtat od 16. XI. 1992.
- 61 AOK. R. 1-24/93. Zapisnik sa 13. sjednice Poglavarstva Općine Konavle dana 2. IX. 1993. R. 25-52/94. Kretanje žirlnih sredstava Općine Konavle u razdoblju od 1. VIII. do 9. IX. 1994. R. 53-79/95. Zapisnik sa 61. sjednice Poglavarstva Općine Konavle dana 21. VI. 1995.
- 62 „Makarani na granici“, *Slobodna Dalmacija* br. 15220., 25. IV. 1993., 5., „Posjet braniteljima“, *Slobodna Dalmacija*, br. 15262., 9. VI. 1993., 26. i Barbieri, n. dj., 95-100.

mjestima, ali i niza drugih problema. Stoga je npr. Mje-
sna zajednica Cavtat tražila od Policijske postaje Cavtat da
poduzme energične mjere u sprečavanju narušavanja jav-
nog reda i mira. Općina Konavle nastojala je utjecati kod
Zapovjedništva Južnog bojišta da smanji prisutnost vojske
u Cavtatu.⁶³ Unatoč ovim problemima, a zahvaljujući spo-
menutim nastojanjima s obje strane, odnosi stanovništva i
postrojbi HV-a koje su čuvale Konavle, bili su vrlo dobri.

156. DOMOBRANSKA PUKOVNIJA HV-a

U godinama po oslobađanju juga Hrvatske organi-
zacija obrane temeljila se na upornoj obrani prve crte, uz
kontrolu međuprostora paljbom, zasjedama i patrolama.
Prostor djelovanja postrojbi stalno se motrio s otpornih
točaka i promatračnica, a međuprostor je kontroliran
povremenim izviđanjem izvidničkih skupina iz sastava
postrojbi. Za brzu intervenciju formirane su intervent-
ne grupe na razini brigada, taktičkih grupa i borbenih
grupa jačine voda – satnije. Ovako organizirana obrana
pokazala se učinkovitom jer su prostori ugroze bili dobro
čuvani. Tijekom 1994. pričuvne postrojbe HV-a koje su
bile angažirane na obrani Konavala nisu imale potrebu za
podizanjem kompletnog ljudstva jer nije bilo većih napad-
nih djelovanja na prostoru Južnog bojišta. Takav razvoj
situacije zahtijevao je organiziranje čvrste i stabilne obrane
na cijeloj bojišnici, za što je bilo potrebno mobilizirati tek
jedan dio snaga. Procijenjeno je da je optimalan broj lju-
di po brigadi – oko 750 vojnika – dostatan za osiguranje
dostignute crte, i na tom broju se glavninu vremena ustra-
jalo. Kako bi se ljudstvo maksimalno rasteretilo od dodat-
nih napora, organizirana je kružna obrana. Postrojbe bi
mobilizirale jednu bojnu koja bi unutar sebe organizirala
držanje crte po zapovjedenom ključu, a nakon toga bi se
podigla slijedeća bojna koja bi je zamijenila, a ova bi se
demobilizirala. Zbog ovakvog sustava, posebna pozornost
se poklanjala primopredaji položaja. Postrojbe koje su ih
preuzimale upoznavane su s uređenjem položaja, postav-
ljenim minama, manjkavostima koje bi mogle utjecati na
držanje položaja te s rasporedom neprijatelja u neposred-
nom dotiru. Tako je radila 156. brigada, ali i druge po-
strojbe na Južnom bojištu, osim domicilnih dubrovačkih:
163. brigade, 1. domobranske bojne i Borbene skupine

63 AOK. R. Protokol 1993. Dopis MZ Cavtat MUP-u o narušavanju javnog
reda i mira. Br: 9/93. od 5. I. 1993., Dopis MZ Cavtat IZM HV Cavtat.
Br: 39/93. od 25. I. 1993. R. 1-6/93. Zapisnik sa 4. sjednice Općinskog
vijeća Konavala dana 13. VIII. 1993.

„Konavle“. One su bile stalno mobilizirane, a ljudstvo se odmaralo kod kuće umjesto u taborištu.⁶⁴

U sklopu preustroja HV-a, a na temelju Zakona o obrani i zapovijedi MORH-a, 156. brigada je 15. kolovoza 1994. transformirana u domobransku pukovniju (dp) i u njezin sastav je ušla Omiška bojna HV-a. Zapovjednik pukovnije postao je bojničnik Mladen Antunović, a načelnik Stožera bojničnik Tonči Skender. Postrojba je popunjena ljudstvom iz Makarske, Vrgorca, Omiša i Splita.⁶⁵ Iako tijekom 1994. godine nije bilo većih sukoba na bojištu, 156. dp imala je tri poginula pripadnika. **Dražen Jakir** (1971.) poginuo je 11. srpnja 1994., **Željko Jelović** iz Makarske (1961.) poginuo je 2. kolovoza 1994.,⁶⁶ a **Ivica Maleš** (1960.) iz Splita poginuo je u Dubi konavoskoj 1. rujna 1994.⁶⁷

SNAGE HV-a U KONAFLIMA 1995.

I 1995. godine Konavle su branile raznorodne postrojbe HV-a, MUP-a, HRM-a i gardijske postrojbe. Najjača, tj. ljudstvom najbrojnija, i dalje je bila 156. dp.⁶⁸ Uz nju obranu su činile Borbena grupa „Konavle“ (ojačana 3. bojna 163. brigade, koju su uglavnom činili Konavljani), 1. domobranska bojna (Zapovjedništvo u Kuni, Taborišta u V. Orahu i Pridvorju), 415. pokretna obalna topnička bitnica (POTB) i specijalne postrojbe MUP-a. U ojačanju je bila 1. satnija 39. inž. bojne. Radi učinkovitijeg zapovijedanja, Zapovjedništvo Južnog bojišta oformilo je Operativnu skupinu (OS) „Cavtat“, u koju su ušle sve postrojbe koje su branile Konavle. OS-om je zapovijedao zapovjednik 156. dp., a Zapovjedništvo OS-a sastojalo se od časnika iz Zapovjedništva 156. dp., 3. bojne 163. br. i 1. domobranske bojne. Zona odgovornosti (z/o) OS-a „Cavtat“ bila je:

– granica lijevo: bezimeni vis desno ispod visa Jedupka (isk.) – s. Jasenica

64 SVAMORH. Fond GSHV. R. Borbene zapovijedi IV/95. Izvješće skupine MORH – GSHV o sprovedenom nadzoru Južnog bojišta. Kl: 80-01/95-02/08. Ur.br: 512-06-05/01-95-645., od 6. XII. 1995.

65 „Od prvih postrojbi do 156. pukovnije“, *Makarsko primorje*, br. 1., 24. XII. 1994., 10., „Tamo gdje su zmije – domaće životinje“, *S. D.* br. 16022., I. VIII. 1995., 8. i V. Barbieri, n. dj., 95, 99-100.

66 Poginuli pripadnici 156. br. HV, u: *Slobodna Dalmacija* br. 16338., 20. VI. 1996., 61.

67 Arhiv Matičnog ureda Cavtat. Matična knjiga umrlih, upis 8/94. za – Ivica Maleš rođ. 27. XII. 1960. u Makarskoj, otac Vinko, majka Darinka.

68 „Tamo gdje su zmije – domaće životinje“, *Slobodna Dalmacija* br. 16022., I. VIII. 1995., 8. i Barbieri, 95, 99-100.

- granica desno: rt Oštro – rt Kobila (isk.)
- susjedi: lijevo – 163. br. HV-a, desno – Crna Gora, ispred – Hercegovački korpus.

Unutar ovoga prostora navedene postrojbe iz sastava OS-a „Cavtat“ imale su svoje vlastite zone odgovornosti, i to u sljedećim granicama:

- Z/o 156. dp. Oštra glava (uklj.) – Crna Ljut (isk.), zapovjedno mjesto u Cavtatu,
- Z/o 1. db. – Goliš – Bakoja – kota 740 – prostor V. Orah,
- Z/o 3/163. br. Crna Ljut (uklj.) – s. Bani (isk.), za-povjedno mjesto u selu Dubravka,
- Z/o između sela Bani i Nagumanca prema državnoj granici držale su postrojbe MUP-a,
- kao pričuva Južnog bojišta, u hotelu „Croatia“ u Cavtatu boravila je 9. gbr.

Navedene postrojbe bile su pod operativnim zapovi-jedanjem Zapovjedništva Južnog bojišta, premda ih je dio dolazio iz sastava Zbornog područja Split i drugih zbor-nih područja, a koja su skrbila o mobilizaciji, organiza-ciji, logistici i njihovom upućivanju na Južno bojište, jer one nisu bile u organskom sastavu Južnog bojišta.⁶⁹ Nasuprot ovim HV-ovim postrojbama nalazio se Herce-govački korpus VRS. Konkretno, nasuprot 156. dp bio je 5. bataljon Trebinjske brigade.⁷⁰

Prema nalazu inspekcije GSHV-a i MORH-a, koja je 1995. godine obišla Južno bojište, u postrojbama koje su branile Konavle, red i stega su uglavnom bili na potrebnoj razini, sustav vođenja i zapovijedanja dobar, zapovijedi su poštivane i provođene na svim razinama, sustav veza bio je u dobrom stanju, raspored topništva osiguravao je učinkovito djelovanje i, najvažnije, „obrana crte bojišnice primjereno organizirana i inženjerski uređena na cijelom prostoru koji je nadziran“. Na osnovi viđenog inspektori su zaključili da „u cijelosti nađeno stanje može se ocijeni-ti pozitivnim i garantira izvršenje zadaća koje su izdate“. Veći problemi postrojbi u Konavlima bili su: smještaj voj-ske zbog potpunog nedostatka vojnih objekata te premo-renost ljudstva, posebice u 156. dp., koja je već godinama

69 SVAMORH. Fond GSHV. R. Borbene zapovijedi IV/95. Izvješće skupine MORH – GSHV o sprovedenom nadzoru Južnog bojišta. Kl: 80-01/95-02/08. Ur.br: 512-06-05/01-95-645., od 6. XII. 1995.

70 SVAMORH. FZJB. Reg. 11/95. Spis 2778. Tjedno operativno izvješće 156. dp. sa stanjem od 29. IX. do 6. X. 1995. Kl: 802-02/95-06/01. Ur.br: 3036-01-03-95-167., od 6. X. 1995.

boravila na teškom terenu Konavoskih brda, zbog čega je procijenjeno da je u toj postrojbi „cjelokupna bojna spremnost ispod prosjeka HV“. Tako je npr. 2. satnija 1. bojne 156. dp. 18. studenog 1995. napustila bojište i otišla u Makarsku.⁷¹

Jakša RAGUŽ
„U Konavoskim brdima“ –
prilog poznavanju ratnog
puta 156. makarsko-vrgo-
račke brigade/domobran-
ske pukovnije HV-a

OBRAMBENI SUSTAV „MAESTRAL“

Nakon trogodišnjih neuspješnih nastojanja za mirnim okončanjem rata i povrata okupiranih područja, Vrhovništvo, suočeno s opasnošću „ciprizacije“ države, odlučilo se za vojnu opciju. Krajem 1994. i u prvoj polovini 1995. izvršene su napadne operacije u jugozapadnoj Bosni, na masivu Dinare, radi stvaranja preduvjeta za oslobađanje Knina (Granić, 2005., 107). O namjerama hrvatskog Vrhovništva obaviještene su i postrojbe na Južnom bojištu, te im je zapovjeđena povećana budnost i pripravnost za borbena djelovanja u nadolazećem periodu, kada se mogu očekivati nove oružane operacije s obiju strana.⁷² VRS je na Južnom bojištu na borbe na Dinari reagirala napadom na linije bojišta, te je u prosincu 1994. bilo više mrtvih, ranjenih i zarobljenih hrvatskih vojnika.⁷³ Hercegovački korpus VRS nastavio je s pojačanim napadima u siječnju i veljači 1995. Napadane su i postrojbe HV-a koje su branile Konavle, pa i 156. dp.⁷⁴

Sukobi u pograničnom pojasu nastavljeni su do pred kraj ožujka 1995., pri čemu su često napadani položaji 156 dp. na Ivanovom križu, te oni drugih postrojbi HV-a u Konavlima.⁷⁵ Hercegovački je korpus kontinuirano izazi-

71 SVAMORH. Fond GSHV. R. Borbene zapovijedi IV/95. Izvješće skupine MORH – GSHV o sprovedenom nadzoru Južnog bojišta. Kl: 80-01/95-02/08. Ur.br: 512-06-05/01-95-645., od 6. XII. 1995.

72 SVAMORH. FZJB. R. 88/95. Zapovijed GS HV Zapovjedništvu JB. Kl: 80-01/95-02/08. Ur.br: 512-06-05/01-95-36/7., od 3. II. 1995.

73 SVAMORH. FZJB. R. 86/95. Upozorba GS HV zapovjednicima na Južnom bojištu. Kl: 8/94-02/04. Ur.br: 512-06-05/01-94-367., od 29. XII. 1994.

74 SVAMORH. FZJB. R. 2/95. Spisi 110, 131. Izvješće COB Dubrovnik za protekla 24 sata. Kl: 811-02/95-01/01. Ur.br: 512-49-04-95-14., od 14. I. 1995., Izvješće IZM Cavtat od 16. I. 1995. Reg. 1/95. Spis 19, 42. Dnevno operativno izvješće Zapovjedništva Južnog bojišta. Kl: 81/95-02/01. Ur.br: 3105-03-02-95-19., od 17. I. 1995., Dnevno izvješće Zapovjedništva Južnog bojišta. Kl: 8-95-02-01. Ur.br: 3105-03-02-95-42., od 6. II. 1995. R. 3/95. Spis 421., 444. Izvješće COB Dubrovnik za protekla 24 sata. Kl: 811-02/95-01/01. Ur.br: 512-49-04-95-49., od 18. II. 1995., Izvješće IZM Cavtat od 20. II. 1995.

75 SVAMORH. FZJB. R. 1/95. Spisi 69, 90. Dnevna operativna izvješća Zapovjedništva Južnog bojišta od 28. II. i 18. III. 1995. Kl: 81/95-02/01. Ur.br: 3105-03-02-95-69. Kl: 8/95-01/01. Ur.br: 3105-03-02-95-90., Spis

vao sukobe kako bi destabilizirao dubrovačko područje. U tome je imao potporu jugoslavenske vojske, što je ukazivalo na realnu prijetnju otvaranja novog žarišta sukoba, kojim bi se ostvario interes bosanskih Srba za izlazak na more u području Konavala.⁷⁶ U takvim političko-strateškim uvjetima na Južnom se bojištu pristupilo provedbi pojačane obrane, i to prema Zapovijedi za obranu pod kodnim nazivom „Maestral“. Zadaća 156. dp. bila je da u svojoj zoni odgovornosti organizira i izvodi odsudnu obranu radi zatvaranja smjerova koji vode iz Hercegovine u Konavle. Obranu je trebalo izvoditi osloncem na dominantne visove, koje je pak trebalo uvezati u kružnu obranu, spriječiti prodor neprijatelja kroz obrambenu zonu. Trebalo je također izvoditi aktivnu obranu, omekšavati obranu neprijatelja, stvarati inicijativu i osigurati preduvjete za napad.⁷⁷ Tijekom 1995. godine kroz niz priprema i vježbi intenzivno se radilo na obrambenim pripremama po „Maestralu“,⁷⁸ pa je krajem godine inspekcija GSHV-a ocijenila da je zapovijed za obranu vrlo kvalitetno razrađena.⁷⁹

DVADESET I JEDAN DAN OFENZIVE HERCEGOVAČKOGA KORPUSA VRS

Povremeni topnički napadi Hercegovačkog korpusa VRS na Konavle, iako smanjenog intenziteta, odvijali su se tijekom proljeća i ljeta 1995. U međuvremenu se u ostatku Hrvatske početkom svibnja odigrala operacija „Bljesak“ te izvršile pripreme za završnu oslobodilačku operaciju „Oluja“. Neposredno pred početak „Oluje“, 3. kolovoza 1995., Zapovjedništvo Južnog bojišta sve je postrojbe u svojoj zoni odgovornosti stavilo u najviši stupanj priprav-

72. Tjedno operativno izvješće Zapovjedništva Južnog bojišta. Kl: 81-95-02-01. Ur.br: 3105-03-02-95-72., od 3. III. 1995., R. 17/95. Izvanredno izvješće Zapovjedništva Južnog bojišta. Kl: 81-95-0/03. Ur.br: 3105-03-02-95-08., od 13. III. 1995.

76. SVAMORH. FZJB. R. 90/95. Rasčlamba obavještajnih informacija Obavještajne uprave GS HV za razdoblje od 27. II. do 6. III. 1995.

77. SVAMORH. FZJB. R. 24/95. Izvod iz zapovijedi za obranu operacije „Maestral“. Kl: 8/95-02/01. Ur.br: 3105-01-01-95-115/223., od 5. X. 1995. Izvod iz zapovijedi za obranu operacije „Maestral“. Kl: 8/95-02/01. Ur.br: 3105-01-01-95-115/225., od 27. X. 1995. Zapovijed za obranu operacije „Maestral“. Kl: 8/95-02/115. Ur.br: 3105-01-01-95-238., od 11. XI. 1995.

78. SVAMORH. FZJB. R. 21/95. Zapovijed GSHV za dovođenje u stanje bojne spremnosti i uvježbavanje snaga po „Maestralu“. Kl: SP 8/95-02/02. Ur.br: 512-06-14-95-01., od 1. III. 1995.

79. SVAMORH. Fond GSHV. R. Borbene zapovijedi IV/95. Izvješće skupine MORH – GSHV o sprovedenom nadzoru Južnog bojišta. Kl: 80-01/95-02/08. Ur.br: 512-06-05/01-95-645., od 6. XII. 1995.

nosti te po zapovijedi MORH-a naredilo njihovo ojačanje domobilizacijom.⁸⁰ Među ostalim je postrojbama do 8. kolovoza, tj. do kraja „Oluje“, domobilizirana i 156. dp., i to još jednom bojnom.⁸¹ Prema izvješću Zapovjedništva Južnog bojišta mobilizacija je bila vrlo uspješna, odaziv je bio 101%, tj. u postrojbe se javilo više osoba no što je pozvano.⁸² Domobilizirane postrojbe su do 6. kolovoza zaposjedale obrambene pozicije. Ojačane postrojbe uspješno su držale položaje danima izložene topničkim napadima Hercegovačkog korpusa VRS, a kao reakciju na operaciju „Oluja“. Na položaje 156. dp. 8. kolovoza došlo je – uz topnički – i do pješackog napada na Rasovu komu i Orlović. Očekujući nove napade, ‘inžinjerci’ 156. dp. za urušavanje su pripremili dionicu puta između Ivanova križa i Njivica, dok je cijela pukovnija bila u prvom stupnju bojevine pripravnosti, a topništvo HV-a uzvraćalo na udare.⁸³

Međutim, to je bila tek priprema za veliku napadnu operaciju Hercegovačkoga korpusa VRS na hrvatske položaje duž cijele linije obrane Južnog bojišta, od granice s Crnom Gorom do Stoca, a koja je počela 12. kolovoza 1995. Napad je gotovo neprekidno trajao 22 dana, do 2. rujna i bio najveće i najteže borbene iskušenje koje je 156. dp. uspješno iznijela, obranivši sve položaje obranu kojih je preuzela još u listopadu 1992.

Prvog dana napada, 12. kolovoza, VRS je, po procjeni Zapovjedništva Južnog bojišta ispalila na položaje HV-a i civilne objekte od Stona do Konavala između 1500 i 2000 projektila raznih kalibara. Nakon višesatnog bombardiranja i pješackih napada bilo je jasno da se radi o velikoj napadnoj akciji, pa je Zapovjedništvo Južnog bojišta odlučilo uzvratiti. Izdalo je otprije određen signal „Vihor“, nakon kojeg je topništvo HV-a iz svih oruđa i

80 SVAMORH. FZJB. R. 1/95. Spis 251. Tjedno operativno izvješće Zapovjedništva Južnog bojišta. Kl: 81-95-02-01. Ur.br: 3105-03-02-95-251., od 4. VIII. 1995.

81 SVAMORH. FZJB. R. 23/95. Molba za popunu MTS-om tekućeg osiguranja domobiliziranih postrojbi u z/o JB. Kl: 8/95-02/01. Ur.br: 3105-01-01-95-115/110.

82 SVAMORH. FZJB. R. 1/95. Spis 259. Tjedno operativno izvješće Zapovjedništva Južnog bojišta. Kl: 81-95-02-01. Ur.br: 3105-03-02-95-259., od 11. VIII. 1995.

83 SVAMORH. FZJB. R. 9/95. Spisi 1784, 1785, 1789. Dnevno oper. izvješće Zapovjedništva 156. dp. za 6. VIII. 1995. Kl: 803-02/95-03/01. Ur.br: 3036-01-95-47., Dnevno oper. izvješće Zapovjedništva 156. dp. za 7. VIII. 1995. Kl: 803-02/95-03/01. Ur.br: 3036-01-95-48., Dnevno operativno izvješće Zapovjedništva 156. dp. za 8. VIII. 1995. Kl: 803-02/95-03/01. Ur.br: 3036-01-95-51. R. 1/95. Spis 259. Tjedno operativno izvješće Zapovjedništva Južnog bojišta. Kl: 81-95-02-01. Ur.br: 3105-03-02-95-259., od 11. VIII. 1995.

oružja počelo uzvraćati, ispalivši na VRS toga dana 4420 projektila svih kalibara.⁸⁴ I snage HV-a u Konavlima tog su jutra bile izložene snažnom topničkom udaru, na što su, po signalu „Vihor“, topnički tukle srpske položaje u zaleđu Konavoskih brda.⁸⁵ Minobacačima od 82 mm 156. dp. je tukla srpske položaje kod Oštre glave, dajući potporu 163. brigadi, koja je trpjela i snažan pješački napad. Kako je postojala mogućnost da i njihovi položaji budu pješački napadnuti, 156. dp. je od Zapovjedništva Južnog bojišta dobila zapovijed da ojača lijevu stranu, u čemu im je pomogla 39. inž. bojna, dopunivši minska polja kraj Kocke ispod Oštre glave. Topnički je okršaj nastavljen duboko u noć s 12. na 13. kolovoza, pri čemu je više granata palo na Ivanov križ, 5 metara od tenka 156. dp., a zauzvrat je 156. dp. minobacačima od 120 mm tukla Žgonjevo.⁸⁶

Hercegovački korpus VRS je sutradan, 13. kolovoza, ispalio oko 1000 projektila raznih kalibara duž cijele bojišnice i po naseljima Dubrovačkog primorja i Konavala.⁸⁷ U Konavoskim brdima VRS je s položaja Grab, Skoznik i Jablan napala sve položaje HV-a, a u zoni odgovornosti 156. dp. prostor Ivanova križa, Kupljenove Glave i Male Žiće. U pozadini položaja pukovnije VRS je s 10 minobacačkih projektila napala selo Stravču, a s 3 selo Dubu. Stoga je 156. dp. od Zapovjedništva Južnog bojišta dobila zapovijed da minobacačima djeluje po Uvjeću, Podorošnici, Žgonjevu, Kremen Dolu, Drenovu Dolu, Ogradi, Kunja Glavici, Grabu, tenkovima po Stražiću i topovima iz Jasenice po prostoru Šumet – Velja Gora. Protuudar je bio učinkovit. U 15:20 sati u Trebinju je oglasena opća opasnost.⁸⁸ U večernjim je satima u području sela Jasenice izbio velik požar. Međutim zbog velikog požara u nizin-

84 SVAMORH. FZJB. R. 1/95. Spis 268. Tjedno operativno izvješće Zapovjedništva Južnog bojišta. Kl: 81-95-02-01. Ur.br: 3105-03-02-95-268., od 18. VIII. 1995.

85 SVAMORH. FZJB. R. 9/95. Spisi 1840, 1841. Izv. operativno izvješće VP. 8302. Kl: SP 81/95-02/87. Ur.br: 8302-02-95-1., od 12. VIII. 1995. Izvještaj 415. POTB „Molunat“ o utrošku topničkog streljiva 85 mm. Kl: 213-01/95-01/01. Ur.br: 6096-01-95-01., od 12. VIII. 1995.

86 SVAMORH. FZJB. R. 9/95. Spis 1863. Dnevno operativno izvješće Zapovjedništva 156. dp. Kl: 803-02/95-06/01. Ur.br: 3036-01-03-95-61., 13. VIII. 1995.

87 SVAMORH. FZJB. R. 1/95. Spis 268. Tjedno operativno izvješće Zapovjedništva Južnog bojišta. Kl: 81-95-02-01. Ur.br: 3105-03-02-95-268., od 18. VIII. 1995.

88 SVAMORH. FZJB. R. 9/95. Spisi 1857, 1863, 1865. Izvanredno operativno izvješće V. P. 8302. (1. db.) Kl: SP 81/95-02/90. Ur.br: 8302-02-95-1., od 13. VIII. 1995., Dnevno operativno izvješće Zapovjedništva 156. dp. Kl: 803-02/95-06/01. Ur.br: 3036-01-03-95-61., 13. VIII. 1995., Operativno dnevno izvješće Zapovjedništva BS „Konavle“. Kl: 803-02/95-06/1. Ur.br: 3102-30/01-95-08., od 13. VIII. 1995.

skom dijelu Konavala te požara u Dubrovačkom primorju, nije bilo vatrogasaca za Konavoska brda. Stoga je u gašenju angažirana 156. dp. Navečer je primijećen dolazak pojačanja ljudstva VRS u hercegovačko pogranično selo Poljice. Kako je istodobno odatle pucano po Ivanovom križu, 156. dp. je topnički napala Poljice.⁸⁹ Trećeg dana napada, 14. kolovoza, topništvo VRS je s oko 400 projektila tuklo po bojištu i civilnim ciljevima u pozadini.⁹⁰ Motrioci 156. dp. primijetili su da su vojnici VRS na vrh Oštra glava iznijeli maljutku, pa je Zapovjedništvo Južnog bojišta naredilo da se kota napadne i maljutka uništi. Stoga je iz tenka i MB-a tučena Oštra glava, na što je s položaja VRS cijelo poslijepodne tučeno po Ivanovom križu i Žiči iz topova i tenkova. U tom prepucavanju 4 granate su pale i na selo Duba. Poslijepodne je VRS ispalila dvije granate u blizini škole u Stravči i jednu na Jasenice.⁹¹

Četvrtog dana napada, 15. kolovoza, VRS je smanjila intenzitet napada, ispalivši na hrvatske položaje 720 projektila.⁹² U Konavoskim brdima VRS je na Dubu ispalila 7 granata, pa je 156. dp. uzvratila. Kako su se čuli zvukovi građevinske mehanizacije na utvrđivanju položaja u Poljicima, 156. dp. je tukla i po Poljicima.⁹³

Petog dana napada, 16. kolovoza, topništvo VRS je cijeli dan tuklo Južno bojište ispalivši oko 700 projektila.⁹⁴ Položaji 156. dp. su napadnuti topovima, dok su tenkovi u rajonu Ivanova križa napadnuti maljutkama. U višesat-

89 SVAMORH. FZJB. R. 9/95. Spis 1877. Dnevno operativno izvješće Zapovjedništva 156. dp. za dan 13./14. VIII. 1995. Kl: 803-02/95-06/01. Ur.br: 3036-01-03-95-64., od 14. VIII. 1995.

90 SVAMORH. FZJB. R. 1/95. Spisi 262, 268. Dnevno operativno izvješće Zapovjedništva Južnog bojišta. Kl: 81-95-02-01. Ur.br: 3105-03-02-95-262., od 14. VIII. 1995. i Tjedno oper. izvješće Zapovjedništva Južnog bojišta. Kl: 81-95-02-01. Ur.br: 3105-03-02-95-268., od 18. VIII. 1995.

91 SVAMORH. FZJB. R. 9/95. Spisi 1877, 1892. Dnevno operativno izvješće Zapovjedništva 156. dp. za dan 13./14. VIII. 1995. Kl: 803-02/95-06/01. Ur.br: 3036-01-03-95-64., od 14. VIII. 1995., Dnevno operativno izvješće Zapovjedništva 156. dp. za dan 14./15. VIII. 1995. Kl: 803-02/95-06/01. Ur.br: 3036-01-03-95-65., od 15. VIII. 1995.

92 SVAMORH. FZJB. R. 1/95. Spis 268. Tjedno operativno izvješće Zapovjedništva Južnog bojišta. Kl: 81-95-02-01. Ur.br: 3105-03-02-95-268., od 18. VIII. 1995.

93 SVAMORH. FZJB. R. 9/95. Spis 1892, 1905. Dnevno operativno izvješće Zapovjedništva 156. dp. za dan 14./15. VIII. 1995. Kl: 803-02/95-06/01. Ur.br: 3036-01-03-95-65., od 15. VIII. 1995., Dnevno operativno izvješće Zapovjedništva 156. dp. za dan 15./16. VIII. 1995. Kl: 803-02/95-06/01. Ur.br: 3036-01-03-95-66., od 16. VIII. 1995.

94 SVAMORH. FZJB. R. 1/95. Spis 264, 265. Dnevno operativno izvješće Zapovjedništva Južnog bojišta do 19:00. Kl: 81-95-02-01. Ur.br: 3105-03-02-95-264., od 16. VIII. 1995., Dnevno operativno izvješće Zapovjedništva Južnog bojišta. Kl: 81-95-02-01. Ur.br: 3105-03-02-95-265., od 16. VIII. 1995.

nom napadu VRS je ispalila oko 75 projektila, od kojih su 2 pala na Dubu, a iz pravca Uvjeća 7 na Stravču. Sve postrojbe HV-a cijeli dan su uzvraćale po paljbenim položajima VRS južno od Trebinja.⁹⁵

Šestog dana napada, 17. kolovoza, topnička vatra VRS bila je slabija – ispaljeno je „samo“ 200 projektila.⁹⁶ No zato je zona odgovornosti 156. dp. gađana raketom veće razorne moći, lansiranom s položaja VRS kod Petrovog manastira, južno od Trebinja.⁹⁷

Sedmog dana napada, 18. kolovoza, srpsko je topništvo s oko 180 projektila djelovalo duž cijele linije bojišta te po naseljima u zaleđu. Od toga je na civilne objekte ispaljeno oko 30 granata, od kojih je većina pala na Konavle.⁹⁸ Granatama je VRS tukla po 156. dp. kod Ivanova križa, dvije granate iz pravca Uvjeća pale su kod Stravče, a tri iz pravca „Kraj“ na Dubu. Noću je iz Uvjeća ispaljeno 6 projektila na položaje 156. dp, nakon čega se topnički napad proširio na cijele Konavle: Grudu, Čilipe, Ivanov križ...⁹⁹

Osmog dana napada, 19. kolovoza, VRS je nastavila s topničkim djelovanjem po cijelom Južnom bojištu. Tijekom noći i dana VRS je ispalila oko 2000 granata, od čega 60-ak na civilne ciljeve.¹⁰⁰ Ovaj put glavni udar VRS bio je usmjeren na 156. dp. Svi položaji, posebice Ivanov križ i Žiča, tučeni su minobacačima, tenkovima, topovima i maljutkama. U cjelodnevnom napadu pukovnija je imala mrtvih i ranjenih: od udara minobacačkih projektila 82

95 SVAMORH. FZJB. R. 9/95. Spis 1905. Dnevno operativno izvješće Zapovjedništva 156. dp. za 15./16. VIII. 1995. Kl: 803-02/95-06/01. Ur.br: 3036-01-03-95-66., od 16. VIII. 1995.

96 SVAMORH. FZJB. R. 1/95. Spis 268. Tjedno operativno izvješće Zapovjedništva Južnog bojišta. Kl: 81-95-02-01. Ur.br: 3105-03-02-95-268., od 18. VIII. 1995.

97 SVAMORH. FZJB. R. 9/95. Spisi 1905, 1937. Dnevno izvješće Zapovjedništva 156. dp. za 15./16. VIII. 1995. Kl: 803-02/95-06/01. Ur.br: 3036-01-03-95-66., od 16. VIII. 1995., Dnevno izvješće Zapovjedništva 156. dp. za 17./18. VIII. 1995. Kl: 803-02/95-03/01. Ur.br: 3036-01-95-69., od 18. VIII. 1995.

98 SVAMORH. FZJB. R. 1/95. Spis 267. Dnevno operativno izvješće Zapovjedništva Južnog bojišta. Kl: 81-95-02-01. Ur.br: 3105-03-02-95-267., od 18. VIII. 1995.

99 SVAMORH. FZJB. R. 9/95. Spisi 1937, 1946. Dnevno operativno izvješće Zapovjedništva 156. dp. za dan 17./18. VIII. 1995. Kl: 803-02/95-03/01. Ur.br: 3036-01-95-69., od 18. VIII. 1995., Dnevno operativno izvješće Zapovjedništva 156. dp. za dan 18./19. VIII. 1995. Kl: 803-02/95-03/01. Ur.br: 3036-01-95-70., od 19. VIII. 1995.

100 SVAMORH. FZJB. R. 1/95. Spis 268. Dnevno operativno izvješće Zapovjedništva Južnog bojišta. Kl: 81-95-02-01. Ur.br: 3105-03-02-95-269., od 19. VIII. 1995. R. 9/95. Spis 1959. Izvješće COB Dubrovnik za protekla 24 sata. Kl: 811-02/95-01/01. Ur.br: 512-177-04-95-232., od 20. VIII. 1995.

mm na položaju istočno od Ivanova križa poginuo je **Ivan Družić** (1956.) iz Katuna/Kreševo, pripadnik 2. omiške bojne, a lakše su ranjeni **Ivan Nejašmić** i satnik **Vječislav Erceg**, pripadnici 2. bojne. Dio srpskih granata pao je na Stravču te je izbio požar kod sela. Braneci se, 156. dp. je uzvraćala po Poljicu, Oštroj glavi i drugim položajima VRS, pa je u Trebinju oglašena opća opasnost.¹⁰¹ Topništvo VRS je manjim intenzitetom napalo i položaje susjedne 1. db. „Dubrovnik“ te položaj Konavoske bojne. Zbog jačine napada, Zapovjedništvo Južnog bojišta zapovjedilo je postrojbama u Konavlima da topništvom uzvrate po srpskim položajima.¹⁰²

Devetog dana napada, 20. kolovoza, u Konavoskim brdima razmjenjivana je vatra između VRS i 156. dp. nešto manjim intenzitetom nego prethodnih dana. Ivanov je križ napadnut s dvije maljutke s Malog Kunka te s još 50 minobacačkih mina. Topništvo 156. dp. uzvratilo je RAK-ovima po selu Poljice te s 250 minobacačkih mina.¹⁰³

Desetog dana napada, 21. kolovoza, intenzitet napada VRS na Južno bojište bio je u silaznoj putanji. Iz topova, tenkova i minobacača ispaljeno je oko 90 projektila, i to većim dijelom po položajima 156. dp. na Ivanov križ, kod Stravče i Dube. HV je uzvratio s 30 tenkovskih projektila.¹⁰⁴ Minobacačka paljba prenijela se i na položaje susjedne 1. db. „Dubrovnik“ i Konavoske bojne. VRS je tijekom dana na civilne ciljeve u Konavoskim brdima ispalila oko 20 granata, uglavnom na Stravču iz Uvjeća.¹⁰⁵

101 SVAMORH. FZJB. R. 9/95. Spisi 1946, 1959, 1963. Dnevno operativno izvješće Zapovjedništva 156. dp. za 18./19. VIII. 1995. Kl: 803-02/95-03/01. Ur.br: 3036-01-95-70., od 19. VIII. 1995. Izvješće COB Dubrovnik za protekla 24 sata. Kl: 811-02/95-01/01. Ur.br: 512-177-04-95-232., od 20. VIII. 1995. Dnevno operativno izvješće Zapovjedništva 156. dp. za 19./20. VIII. 1995. Kl: 803-02/95-03/01. Ur.br: 3036-01-95-71., od 20. VIII. 1995.

102 SVAMORH. FZJB. R. 9/95. Spis 1950, 1951, Dnevno operativno izvješće V. P. 8302. Kl: SP 81/95-02/104. Ur.br: 8302-02-95-1., od 19. VIII. 1995., Operativno dnevno izvješće Zapovjedništva BS „Konavle“. Kl: 803-02/95-06/1. Ur.br: 3102-30/01-95-14., od 19. VIII. 1995.

103 SVAMORH. FZJB. R. 1/95. Spis 276. Tjedno operativno izvješće Zapovjedništva Južnog bojišta. Kl: 81-95-02-01. Ur.br: 3105-03-02-95-276., od 25. VIII. 1995. R. 9/95. Spisi 1963, 1978. Dnevno operativno izvješće Zapovjedništva 156. dp. za dan 19./20. VIII. 1995. Kl: 803-02/95-03/01. Ur.br: 3036-01-95-71., od 20. VIII. 1995. Dnevno operativno izvješće Zapovjedništva 156. dp. za dan 20./21. VIII. 1995. Kl: 803-02/95-03/01. Ur.br: 3036-01-95-72., od 21. VIII. 1995.

104 SVAMORH. FZJB. R. 1/95. Spisi 271, 272. Dnevna oper. izvješća Zapovjedništva Južnog bojišta od 21. i 22. VIII. 1995. Kl: 81-95-02-01. Ur.br: 3105-03-02-95-271. Kl: 81-95-02-01. Ur.br: 3105-03-02-95-272.

105 SVAMORH. FZJB. R. 9/95. Spisi 1978, 1989, 1996. Dnevno operat. izvješće Zapovjedništva 156. dp. za 20./21. VIII. 1995. Kl: 803-02/95-03/01. Ur.br: 3036-01-95-72., od 21. VIII. 1995. Izvješće COB Dubrovnik za

Jedanaestog dana neprekidnih napada, 22. kolovoza, Hercegovački korpus je topničkom i pješачkom vatrom napadao položaje 156. dp. na Ivanovu križu, Visu 1 i Visu 2. Pri bombardiranju Konavoskih brda iz Kremenog dola, u Stravči je minobacačka granata od 120 mm eksplodirala kod kuće Ivana Orepića (1931.) i teže ga ranila. Napad je potom proširen na sela Šilješci (gdje su haubičke granate padale po vinogradima) i Duba te na više sela u donjim Konavlima i Župi dubrovačkoj.¹⁰⁶

Dvanaestog dana napada, 23. kolovoza, srpsko je topništvo opet djelovalo po zoni odgovornosti 156. dp. Topništvo HV-a uzvratilo je s oko 100 projektila.¹⁰⁷ U jutarnjim satima srpski vojnici su izveli pješачki napad na položaje 156. dp. sjeverno od Stravče, dok su topovima iz pravca Tuli i Drenova dola davali potporu. Došlo je do pješачko-topničkog sukoba, u kojem je hrvatsko topništvo tuklo sve srpske položaje od Jablan dola k zapadu, dok je napad uspješno odbijen.¹⁰⁸ Tijekom borbi srpsko je topništvo s oko 40-ak granata tuklo i civilne ciljeve na širem području Konavala. U zoni odgovornosti 156. dp. velik broj projektila ispaljenih iz pravca Necvijeća i Tuli pao je na Stravču.¹⁰⁹

Nakon punih dvanaest dana neprekidnih napada 24. kolovoz je bio prvi dan kada VRS nije bojevano djelovala po južnoj Hrvatskoj.¹¹⁰ Bila je to samo pauza. Već sutradan, 25. kolovoza, VRS je iz dalekometnih haubica 130 mm tukla konavoska sela Dubravka i Dunava, gađajući

protekla 24 sata. Kl: 811-02/95-01/01. Ur.br: 512-177-04-95-234., od 22. VIII. 1995., Dnevno operativno izvješće V. P. 8302. Kl: SP 81/95-02/110. Ur.br: 8302-02-95-1., od 22. VIII. 1995.

106 SVAMORH. FZJB. R. 1/95. Spis 272. Dnevno izvješće Zapovjedništva Južnog bojišta. Kl: 81-95-02-01. Ur.br: 3105-03-02-95-272., od 22. VIII. 1995., R. 9/95. Spis 1995. Dnevno oper. izvješće Zapovjedništva 156. dp. za 21./22. VIII. 1995. Kl: 803-02/95-06/01. Ur.br: 3036-01-95-75., od 22. VIII. 1995.

107 SVAMORH. FZJB. R. 1/95. Spis 276. Tjedno operativno izvješće Zapovjedništva Južnog bojišta. Kl: 81-95-02-01. Ur.br: 3105-03-02-95-276., od 25. VIII. 1995.

108 SVAMORH. FZJB. R. 9/95. SpisI 2012, 2014. Dnevno operativno izvješće Zapovjedništva 156. dp. za dan 22./23. VIII. 1995. Kl: 803-02/95-06/01. Ur.br: 3036-01-03-95-76., od 23. VIII. 1995. i Dnevno operativno izvješće V. P. 8302. Kl: SP 81/95-02/112. Ur.br: 8302-02-95-1., od 23. VIII. 1995.

109 SVAMORH. FZJB. R. 9/95. Spisi 2012, 2020. Dnevno operativno izvješće Zapovjedništva 156. dp. za 22./23. VIII. 1995. Kl: 803-02/95-06/01. Ur.br: 3036-01-03-95-76., Izvješće COB Dubrovnik za protekla 24 sata. Kl: 811-02/95-01/01. Ur.br: 512-177-04-95-236., od 24. VIII. 1995.

110 SVAMORH. FZJB. R. 1/95. Spis 276. Tjedno operativno izvješće Zapovjedništva Južnog bojišta. Kl: 81-95-02-01. Ur.br: 3105-03-02-95-276., od 25. VIII. 1995.

gotovo isključivo civilne ciljeve. U večernjim je satima granata od 122 mm iz pravca Velje gore ispaljena na 156. dp kod Ivanova križa. Manjom vatrom su napadane i ostale postrojbe HV-a. Ne želeći davati poticaj jačanju napada HV-a, topništvo nije uzvraćalo.¹¹¹ Petnaestog dana napada, 26. kolovoza, VRS je tukla uglavnom donje Konavle, dok su na Sniježnicu taj dan ispaljene „samo“ dvije granate.¹¹²

Nakon još jednog dana pauziranja,¹¹³ Hercegovački je korpus sedamnaestog dana napada, 28. kolovoza, cijeli dan djelovao s 85 projektila iz Ljubova, Tuli i Dobromani duž cijele crte bojišta i naseljima u dubini bojišta. Minobacačkim, tenkovskim i haubičkim projektilima posebice je napadana crta obrane 156. dp. Tu je u 13:00 sati počeo pješачki napad VRS iz Poljica, pa je u pomoć 156. dp. upućena interventna grupa „Kobac“, dok je topništvo HV-a tuklo srpske položaje od Poljica do Petrova manastira i okolnih kota, pa je napad uspješno odbijen. Među ostalim, četiri projektila su ispaljena nedaleko Trebinja, gdje je potom oglašena opća opasnost. Tijekom napada VRS je na cestu između Ivanova križa i Njivica ispalila i jednu raketu „Košava“. Druga „Košava“, koja nije detonirala, pala je na područje Stravče, gdje je palo i 10-ak haubičkih projektila na civilne ciljeve.¹¹⁴

Osamnaestoga dana napada, 29. kolovoza, VRS je tukla ostale dijelove Južnog bojišta. U Konavlima je bilo mirno.¹¹⁵ Devetnaestog dana napada, 30. kolovoza, ponovno je sa 100 granata napadnuta 156. dp., pri čemu je teško ozlijeđen vojnik **Jozo Bajmić**. Napadnuti su i civilni objekti u Stravči, gdje je palo oko 13 granata, te selo Koli-

111 SVAMORH. FZJB. R. 1/95. Spis 275. Dnevno operativno izvješće Zapovjedništva Južnog bojišta. Kl: 81-95-02-01. Ur.br: 3105-03-02-95-275., od 25. VIII. 1995.

112 SVAMORH. FZJB. R. 9/95. Spis 2078. Dnevno operativno izvješće Zapovjedništva 156. dp. za 26./27. VIII. 1995. Kl: 803-02/96-06/01. Ur.br: 3036-01-03-95-82., od 27. VIII. 1995.

113 SVAMORH. FZJB. R. 1/95. Spis 284. Tjedno operativno izvješće Zapovjedništva Južnog bojišta. Kl: 81-95-02-01. Ur.br: 3105-03-02-95-282., od 1. IX. 1995.

114 SVAMORH. FZJB. R. 1/95. Spis 284. Tjedno operativno izvješće Zapovjedništva Južnog bojišta. Kl: 81-95-02-01. Ur.br: 3105-03-02-95-282., od 1. IX. 1995. R. 9/95. Spisi 2084, 2097, 2101. Izvješće COB Dubrovnik za protekla 24 sata. Kl: 811-02/95-01/01. Ur.br: 512-177-04-95-240., od 28. VIII. 1995., Dnevno oper. izvješće Zapovjedništva 156. dp. za 27./28. VIII. 1995. Kl: 803-02/95-06/01. Ur.br: 3036-01-03-95-83., od 28. VIII. 1995., Izvješće COB Dubrovnik za protekla 24 sata. Kl: 811-02/95-01/01. Ur.br: 512-177-04-95-241., od 29. VIII. 1995.

115 SVAMORH. FZJB. R. 9/95. Spis 2118. Izvješće COB Dubrovnik za protekla 24 sata. Kl: 811-02/95-01/01. Ur.br: 512-177-04-95-242., od 30. VIII. 1995.

ći. Iduća dva dana, 31. kolovoza i 1. rujna, na gotovo svim linijama obrane Južnog bojišta vladalo je zatišje. Tijekom tih dana VRS je napadala samo položaje 114. brigade u Popovu polju, bez posljedica za HV. Potom je 2. rujna na linijama bojišta nastao mir.¹¹⁶

Tako je nakon 21 dana završila posljednja velika srpska napadna akcija na Južnom bojištu. Unatoč naporima, VRS nije uspjela pomaknuti liniju bojišta, u čemu je velik doprinos dala i 156. dp. U ovoj, jednoj od najtežih bitki koje je ova postrojba vodila od osnutka, poginuo je jedan njezin pripadnik, a trojica su ranjena.

NEREALIZIRANA OPERACIJA „BURIN“

Nakon 2. rujna nastupilo je zatišje na bojištu. Hercegovački je korpus prestao s napadima na civilne objekte u dubini hrvatskog teritorija, dok je topnička i puščana paljba po položajima HV-a u pograničnom pojasu bila slabog intenziteta.¹¹⁷

Višegodišnja topnička „strategija odmazde“, koju je vojno-političko vodstvo Republike Srpske pravdalo navodnim pravom bosanskih Srba za izlazak na more i Neretvu, a koju je Hercegovački korpus vršio nad dubrovačkim područjem i kojom je ubijen velik broj civila i branitelja te nanijeta golema materijalna šteta, navela je hrvatsko Vrhovništvo da donese odluku o napadu na istočnu Hercegovinu.¹¹⁸

Završetkom „Oluje“ velik broj postrojbi i tehnike HV-a mogao se angažirati na Južnom bojištu. Procjenjujući da je u vojsci Republike Srpske zbog pada „RS Krajine“ i jugozapadne Bosne došlo do erozije sustava obrane te da u slučaju snažnog napada HV-a iz više smjerova VRS ne bi mogla obraniti cjeli prostor istočne Hercegovine, Glavni stožer HV-a je 3. rujna 1995. izdao zapovijed za napadnu akciju pod kodnim nazivom „Burin“. Prema toj zapovijedi, snage HV-a Južnog bojišta su, uz ojačanje i suradnju

116 SVAMORH. FZJB. Reg. 1/95. Spis 284. Tjedno izvješće Zapovjedništva Južnog bojišta. Kl: 81-95-02-01. Ur.br: 3105-03-02-95-282., od 1. IX. 1995. Reg. 10/95. Spis 2148. Dnevno izvješće Zapovjedništva 156. dp. za 30./31. VIII. 1995. Kl: 803-02/95-06/01. Ur.br: 3036-01-03-95-87., od 31. VIII. 1995.

117 SVAMORH. FZJB. R. 1/95. Spisi 292, 293, 308. Tjedna operativna izvješća Zapovjedništva Južnog bojišta od 8. i 15. IX. 1995. Kl: 81-95-02-01. Ur.br: 3105-03-02-95-290. Kl: 81-95-02-01. Ur.br: 3105-03-02-95-296, Tjedno operativno izvješće Zapovjedništva Južnog bojišta. Kl: 81-95-02-01. Ur.br: 3105-03-02-95-304., od 22. X. 1995.

118 „Nećemo trpjeti napade“, *Slobodna Dalmacija* br. 16026., 5. VIII. 1995., 56.

s HVO-om i Armijom BiH, trebale razbiti srpske snage u zoni Stolac – Bileća – Grančarevo – Ravno, osloboditi zaleđe Dubrovnika i jugoistočnu Hercegovinu te na liniji Dabarsko polje – Bilećko jezero – granica SRJ prijeći u obranu. Time bi se zauvijek okončao topnički terorizam srpske vojske s hercegovačkih visova i građanima južne Hrvatske omogućio normalan život. Osim okončanja topničkog terora, GSHV se za „Burin“ odlučio zbog procjene da je sa svojih tadašnjih položaja VRS dugoročna opasnost za Hrvatsku. Napadom na smjeru Trebinje – Plat VRS bi lako odsjekla Konavle od Dubrovnika, okupirala ih i dobila izlaz na more.¹¹⁹

U toj operaciji trebala je sudjelovati i 156. dp. zajedno s glavninom 163. brigade i specijalnim postrojbama MUP-a. Polazeći s linije bojišta Orah – Stravča – Dubravka, u pograničnim brdima Konavala i Župe, trebale su se angažirati na pravcu: selo Glavska – selo Biograd – Trebinje, sa zadaćom razbijanja snaga Trebinjske brigade na crti selo Cerovac – selo Poljice – selo Uvjeća i ovladavanja dominantnim kotama po dubini napada. U nastavku napada trebale su u poluokruženje staviti Trebinje te ga zatim, zajedno s dijelom 4. gardijske brigade, zauzeti.¹²⁰ Vršeci pripreme za „Burin“, GSHV je u rujnu proveo niz promjena u zapovjednim strukturama Južnog bojišta. Umjesto višegodišnjeg zapovjednika generala Nojka Marinovića novi zapovjednik Južnog bojišta 16. rujna postao je general-bojnik Živko Budimir.¹²¹ Došlo je i do izmjene zapovjednika u 156. dp. Umjesto bojnika Mladena Antunovića zapovjednik 156. dp. je 15. rujna postao pukovnik Ratko Dragović – Klek, dok je načelnik stožera, bojnik **Tonči Skender** (1953.), pri povratku iz Makarske u Konavle poginuo u prometnoj nesreći 25. studenog kod Neuma.¹²² Novi su zapovjednici imenovani i po drugim postrojbama Južnog bojišta.¹²³ Međutim, zbog međunarodnog politič-

119 SVAMORH. FZJB. R. 26/95. Direktiva GSHV za napad Op. br 14/95. RP/14/95., od 3. IX. 1995, kao prilog akta Kl: 80-01/95-02/08. Ur.br: 512-06-05/01-95-537., od 7. IX. 1995.

120 Isto.

121 SVAMORH. FZJB. R. 1/95., spis 301. Dnevno operativno izvješće Zapovjedništva Južnog bojišta. Kl: 8/95-02/01, Ur.br: 3105-03-02-95-297., od 16. IX. 1995.

122 SVAMORH. FZJB. R. 18/95., spis 134. Izvanredno izvješće OS „Cavtat“. Kl: 803-02/95-06/01, Ur.br: 3036-01-03-95-303., od 25. XI. 1995. i Barbieri, 95, 99-100.

123 SVAMORH. FZJB. R. 10/95., spis 2360. Redovno izvješće Zapovjedništva 163. br. HV-a za dan 14. IX. 1995. Kl: 803-02/95-06/01, Ur.br: 3102-01-95-256.

kog pritiska (Granić, 2005., 122-128) hrvatsko Vrhovništvo je krajem rujna bilo prisiljeno odustati od „Burina“.¹²⁴

KRAJ RATA

S novim zapovjednikom 156. dp. je 5. listopada preuzela i nove položaje, koje je dotad držala borbeno skupina „Jug“. Radilo se o pograničnom pojasu s Crnom Gorom, dugom 14 km, koji se protezao od kote 204 Nagumanac (lijevo) do tt 207 Glavica (desno). Nove položaje preuzela je 1. bojna, dok je 2. bojna i dalje držala Konavoska brda.¹²⁵ Studeni 1995. bio je obilježen smrću pripadnika brigade – **Dragana Tolića** (1973.), koji je poginuo 11. studenog 1995.¹²⁶ Na tim novim, i starim, položajima 156. dp. je dočekala 14. prosinca 1995., dan potpisivanja mirovnog sporazuma u Parizu, kojim je okončan Domovinski rat. U tom trenutku 156. dp. je u svom sastavu imala 1847 vojnika, od kojih je na terenu, u Konavlima, bilo 618.¹²⁷ Mirovni sporazum pratila je zapovijed GSHV-a o postupnoj demobilizaciji postrojbi na Južnom bojištu. Tako je do 27. prosinca 1995. 156. dp. u svom sastavu imala još samo 818 vojnika.¹²⁸ Do 1. siječnja 1996. na obrambenim linijama Konavala bilo je još samo 686 branitelja.¹²⁹ Tijekom siječnja 1996. HV je posve napustio Konavoska brda, osiguranje kojih 2. veljače preuzima granična policija.¹³⁰

Tako je završila trogodišnja zadaća 156. dp. na iznimno teškom pograničnom terenu Konavoskih brda, koji je ona branila od napada Hercegovačkog korpusa VRS još od oslobođenja Konavala, u listopadu 1992., i na kojem je poginulo deset pripadnika postrojbe.

124 SVAMORH. FZJB. R. 27/95. Zapovijed IZM GSHV – Metković o stavljanju u stanje mirovanja IZM-a GSHV. Kl: 80-01/95-02/08. Ur.br: 512-06-05/01-95-581., od 26. IX. 1995.

125 SVAMORH. FZJB. R. 11/95. Spis 2778. Tjedno operativno izvješće 156. dp. sa stanjem od 29. IX. do 6. X. 1995. Kl: 802-02/95-06/01. Ur.br: 3036-01-03-95-167., od 6. X. 1995.

126 Poginuli pripadnici 156. br. HV, u: *Slobodna Dalmacija* br. 16338., 20. VI. 1996., 61.

127 SVAMORH. FZJB. R. 16/95. Spis 4133. Dnevno operativno izvješće OS „Cavtat“ od 14. XII. 1995. Kl: 803-02/95-06/01. Ur.br: 3036-01-03-95-342.

128 SVAMORH. Fond GSHV. R. Borbene zapovijedi IV/95. Izvješće GS HV o nadzoru provedbe demobilizacije dijela HV. Kl: 80-01/95-02/08. Ur.br: 512-06-05/01-95-671., od 27. XII. 1995. Pregled postrojbi ranga brigada Uprave za ustroj, popunu i mobilizaciju OS RH GS HV. Kl: Str. pov. 818-01/95-173-02/06. Ur.br: 512-06-07/22-95-93., od 14. XII. 1995.

129 SVAMORH. FZJB. R. 16/95. Spis 4435. Dnevno operativno izvješće OS „Cavtat“ od 1. I. 1996. Kl: 803-02/95-06/01. Ur.br: 3036-01-03-95-383.

130 AOK. Godišnje izvješće o radu PU Dubrovačko-neretvanske u 1996. godini, str. 2.

Jakša RAGUŽ
„U Konavoskim brdima“ –
prilog poznavanju ratnog
puta 156. makarsko-vrgo-
račke brigade/domobran-
ske pukovnije HV-a

Slika 5.
Slobodna Dalmacija
(Split) br. 16338., 20.
VI. 1996., 61.

IZVORI

Arhiv Matičnog ureda Cavtat
Arhiv Općine Konavle
Arhiv Župnog ureda Cavtat
Muzej suvremene povijesti Dubrovnik – prezentacija operacije
„Oslobodena zemlja“
Središnji vojni arhiv Ministarstva obrane Republike Hrvatske
- Fond Glavni stožer Hrvatske vojske
- Fond Zapovjedništvo Južnog bojišta
- Fond 1. gardijske brigade ZNG
Biokovski gardist – glasilo 156. br. HV. Makarska – Vrgorac
(Makarska)
Dubrovački Vjesnik (Dubrovnik)

Jakša RAGUŽ

„U Konavoskim brdima“ –
prilog poznavanju ratnog
puta 156. makarsko-vrgo-
račke brigade/domobran-
ske pukovnije HV-a

Glas Trebinja (Trebinje)

Hrvatski vojnik (Zagreb)

Makarsko primorje (Makarska)

Makarska rivijera (Makarska)

Slobodna Dalmacija (Split)

LITERATURA

- Barbieri, V. (1996.), *Tko je sa mnom palio kukuruz (Pakrački dnevnik)*, Zagreb, Naklada društva hrvatskih književnika.
- Bobetko, J. (1996.), *Sve moje bitke*, Zagreb, vlastita naklada.
- Dragović – Klek, R. (2003.), *Tigrovi oblaci*, Zagreb, Nova knjiga Rast.
- Granić, M. (2005.), *Vanjski poslovi – iza kulisa politike*, Zagreb, Algoritam.
- Jelić, I. (2005.), *4. brigada ZNG – Čovjek i rat*, Split, Hrvatski časnički zbor grada Splita.
- Šimac, P. (2001.), *Svjedočanstva o Domovinskom ratu u Dalmaciji 1991.*, Split – Omiš, Franjo Kluz.
- Vuletić, B. (1996.), *Protuzračna obrana Dalmacije 1991.–1992., prilozi*, Split, vlastita naklada.